Biblioteca Centrală Regională

THEODOR PALLADY de Al. Rosetti

ANTECRONICĂ de M. N. Rusu

PROZA ANULUI 1967 de Marian Popa

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

ANUL X — Nr. 51 (295) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 23 DECEMBRIE 1967

România a străbătut un drum glorios în toate domeniile vieții economice, sociale și spirituale, orînduirea socialistă și-a dovedit pe deplin trăinicia și vitalitatea; înflorește națiunea noastră socialistă cu întregul ei potențial material și uman.

NICOLAE CEAUȘESCU

VALERIA DOBRESCU — Iarna

RADU CÎRNECI

Poem și colind

Acum vin munții către noi vuind.
Prin mari zăpezi pădurile pogoară
Și timpla intră-n vreme de argint.
Iar gîndul se-adîncește în comoară

Din ceturi se desfac și vin femei
Mirezme zvelte de pămînt și soare
Străvechi, sunînd mărgele și cercei,
Iar colindînd la geamul de răcoare.

Bărbați viteji dinspre cetăți apar
Cu semnele izbînzilor pe fețe
Și e în vocea lor un dulce-amar
Și mușcă-n vînturi bîrbile-ndrăznețe.

De peste tot colindătorii vin
— De munți e ora, de cîmpii și ape —
Nestins, din veacuri legănîndu-mi lin
Carpații demni și Dunărea aproape.

Și casa-mi e cu-acoperișu-n cer,
— Tu draga mea pătrunde-mă cu veghe —
Căci patru puncte cardinale-mi cer
Colind de slavă, fără de pereche.

Dar ce frumos bărbații legănînd
În dor rotund femeile măiestre
Îmi intră-n casă, sîngele-mi pătrund —
Iar cerul tot cu stelele-n ferestre.

Haidem și noi în corul nesfîrșit!
Sunt duh de munte, iar tu ești baladă —
Și clopotele sună fericit,
Și-ncep, potop, zăpezile să cadă...

Poem cu strămoși

Vom fi și noi strămoși de soare,
Plutind în vag cernuți pe vînt,
Ca păsări veșnic rotitoare
Peste copaci cu vîrful sfînt.

Vom fi în ierburi sau în urne,
Cu ochi de stele — rugăciuni —
Un imn de aură pe strune,
În taine stăpînind minuni,

Pe zări o ceață de uimire
Cu fetele morgane-n joc,
În suflul pietrei : neclintire.
Sub munte: simbure de foc...

Mereu aici, iubind Carpații
— Icoane vechi cu chipul pur —
Vom fi prin timp cădelnițații
— De aer, horă, împrejur.

Mihnea Gheorghiu

note și contranote

Atributele filmului

Aplicînd și filmului atributul de artă a spectacolului, nu-i adăogăm, probabil, unul în plus, dar îi subliniem, cu siguranță, pe acela de popularitate. atributul de a fi arta cu cea mai largă audiență populară dintre toate celelalte, luate împreună. Această calitate genetică a filmului a făcut ca, de-alungul deceniilor, să-și făurească nu numai un mare public național și internațional, dar și un limbaj al său cu această dublă însușire : de a vorbi și a se arăta în public, cu toate șansele de a transmite, repede și eficient, mesajul ideilor sale, unui enorm auditoriu pregătit să-l primească și uneori să-l accepte.

Această însușire a avut-o odinioară scriitura, cuvîntul scris. Dar mijloacele audio-vizuale **cum le zicem astăzi, au dobîndit un mare avantaj de rapiditate și eficiență asupra textului editat care presupunea totuși un consum deliberat al timpului de care dispune omul contemporan. Astfel încît, acum 20 de ani, cînd primele producțiuni ale cinematografiei noastre socialiste s-au adresat, cu emoție și încredere, publicului lor, ele au fost primite cu interes și cu căldură, așa cum știm.**

Problema mesajului pe care, atunci, tînăra cinematografie națională îl aducea în lumea artelor, în arta contemporană, ne-a preocupat, în cel mai înalt chip, pe toți, scriitori, regizori, dramaturgi, actori și operatori, muzicieni și scenografi și nu mai puțin pe toți ceilalți factori de progres ai artei și tehnicii cinematografice, care aveau să participe direct la dezvoltarea vertiginoasă, la care am asistat, într-o perioadă relativ scurtă, pînă azi, cînd judecăm creația și producția filmului românesc la standardele internaționale și nu ne mai permitem circumstanțele atenuante ale tinereței.

Cele două decenii au trecut repede, iar azi, deși în comparație cu alte cinematografii, producția noastră nu ocupă încă, numeric, un loc în fruntea statisticilor, din punct de vedere calitativ se poate vorbi de constantele progresului ei. Nu vreau să mă refer acum la numărul și valoarea premiilor dobîndite în competițiile artistice la care a participat. Personal, am luat parte de multe ori, ca membru în jurii internaționale, la dezbateri care m-au satisfăcut sau m-au pus pe gînduri. Criteriile, în aprecierea operei de artă, diferă deseori, după rațiuni pe care, cum zicea undeva Pascal,

(Continuare în pagina a 7-a)

20 SĂPTĂMÎNA

CREAȚIE

Anotimpurile se perindă. Și anii. Privești în urmă. Și te vezi undeva. Cu toate calitățile adunate într-un simbure. Ascuns în sufletul tău de om. Timid întîi. Neștiutor. Și simburele se putea pierde. Ca o zi. Ca un ochi. Ca viața. Dar îl vezi deschizîndu-se la vremea prielnică lui. Vezi omul crescînd din starea lui latentă, de individ mărginit. Vezi înălțîndu-se omul care trăiește cu frenezie tot ce se întîmplă în țară, în lume. Demnitatea, lucidițatea, forța creatoare, hotărîrea, au lărgit sfera sensibilă a conștiinței. Se creează noi trepte. Noi raporturi sufletești. Noi unghiuri de vedere. Omul ia cunoștință de reala lui existență. Reala lui putere. De reala lui menire în societate. Și în univers. Douăzeci de ani au trecut de la proclamarea republicii noastre. Și noul adaus de conștiință, noul spor de atitudine în fața bogăției naturale, a ta ca om, și a pămîntului tău, au declanșat mereu schimburi de idei, de înțelepciune, de întrebări, de căutări. Intre tine și semenul tău. Intre tine și țară. Intre tine și partidul tău. Intre partid și țara ta. Intre conducătorii partidului, ei înșiși fiind inima apărătoare a acestei țări și poporul tău din care faci și tu parte. De jos în sus și de sus în jos, ca apele s-au primenit, s-au înnoit, s-au îmbogățit permanent : economia în folosul omului. Știința, în folosul omului. Cultura în folosul omului. Chibzuirea colectivă pentru înțelegerea și depășirea fiecărei trepte rotunjită în existența ei istorică pentru așezarea de noi praguri. Mereu spre progres. Mereu spre armonie. Spre frumusețe. A priveliștei geografice și a priveliștei sufletești Totul în folosul omului. Prin recenta conferință a Partidului Comunist Român, întreaga țară și-a măr-turisit noul fel de a înțelege viața. De a munci. De-a lungul anilor au fost adunări, plenare, conferințe, sesiuni, congrese. Cînd, după vreme de muncă, partidul a stat la sfat cu poporul din seva căruia își trage puterea și înțelepciunea, al cărui suflet îl reprezintă. Creșterea mereu pe linie suitoare a omului, a patriei noastre alături de celelalte popoare ale lumii, alături de ceea ce există mai frumos și mai bun și mai drept în lume. Acesta a fost întotdeauna țelul. Pentru limpezirea mereu a drumului ascendent. De unde poți privi în viitor.

Și scriitorul ? În mijlocul acestei țări a stat. Făcînd parte din această lume. Căutînd în cuvinte sensul ei spre biruință. Sensul sufletului omenesc. Care visează. Caută. Adaugă mereu pentru tot mai vibranta și armonioasa lui rotunjire. Fiindcă diversitatea din ce în ce mai mare a realității formează esența. Dau prospețimea și tăria talentului. Să își exprime cuvîntul scris. Descoperind dimensiunile. Și sensul vieții. Ascendent. Mereu ascendent. Umbrele și luminile omului lucrînd pe culmile mișcătoare ale vieții sînt mai puternice decît orice plăsmuire. Cel care scrie se străduiește să dea cît de puțină odihnă omului în căutarea lui spirituală. Să îmbogățească atît cît poate cultura țării lui. Și cultura omenirii. Să dea ce are mai de preț din gîndire. Din suflet. Din inventivitate. Depășind existența prin creație. Proprie numai omului. Scriitorul este al omenirii fiind al poporului care l-a născut. Și al partidului acestui popor.

VIOLETA ZAMFIRESCU

DISTINGUO

BAUDELAIRE în literatura română (VII)

Cronologia volumelor tipărite, după Lazăr Iliescu, va fi preluată de doi traducători, cunoscuți ca atare cu zeci de ani mai înainte.

E vorba de Șerban Bascovici și Const. Z. Buzdugan, care își începuseră de mult opera de traducători baudelaire-ieni, primul de prin preajma anului 1910 și al doilea chiar dinainte de 1900. Șerban Bascovici va apărea astfel cu Charles Baudelaire, „Florile răului", *alese și tălmăcite în versuri (1940), iar Const. Z. Buzdugan cu* „Poezii" — traduse din poeții moderni francezi I : Baudelaire *(1942).*

Dar contactul cititorilor români cu marele poet francez, de la aproximativ izbucnirea celui de al doilea război mondial, se suspendă pentru un timp sub forma de noi traduceri. Lăsînd deoparte retipărirea din 1946 a volumului lui Al. Philippide (sporit și reapărut de încă două ori, în 1957 și 1965), abia între 1957 și 1967 ritmul traducerilor din Les Fleurs du Mal *se înfiripează din nou prin poeți contemporani ca Al. Andrițoiu, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Virgil Teodorescu, Ion Alexandru, Nina Cassian, C. D. Zeletin, Lucian Rădan, Vladimir Colin și numeroși alții, fără însă ca vreunii dintre ei să fi tipărit pînă acum sau alții numai să fi întreprins traducerea masivă, care să constituie un volum. Dintre inițiativele de acest fel, una aparține oarecum neașteptat lui Alexandru Hodoș ; el este în 1966 semnatar al unui cuprinzător volum manuscript care, cînd se va tipări în întregime, după ceea ce s-a extras din el pentru culegerea de față, își va așeza autorul printre cei mai remarcabili translatori români ai lui Baudelaire, atît de temeinică îi este cunoașterea poetului tradus, atît de fermă posesiunea limbii române și atît de fidelă transpunerea.*

*Traducătorii timpului nostru încheie astfel un secol de felurite raporturi ale scriitorilor români cu marele clasic al modernismului, dat culturii universale de literatura franceză. Poetul Geo Dumitrescu, întocmind acest tom de traduceri din poezia lui Baudelaire, după criterii care asigură lectura comparată a numeroase poezii în cîte zece-cincisprezece versiuni, salută cu un adevărat act de cultură centenarul morții lui, ca și centenarul relațiilor literaturii noastre cu opera sa. *)*

VLADIMIR STREINU

*) Paginile acestea servesc de **Introducere** (partea a II-a) la volumul de traduceri românești alcătuit de Geo Dumitrescu și care va apărea în «Editura universală».

(Continuare în pag. a 7-a)

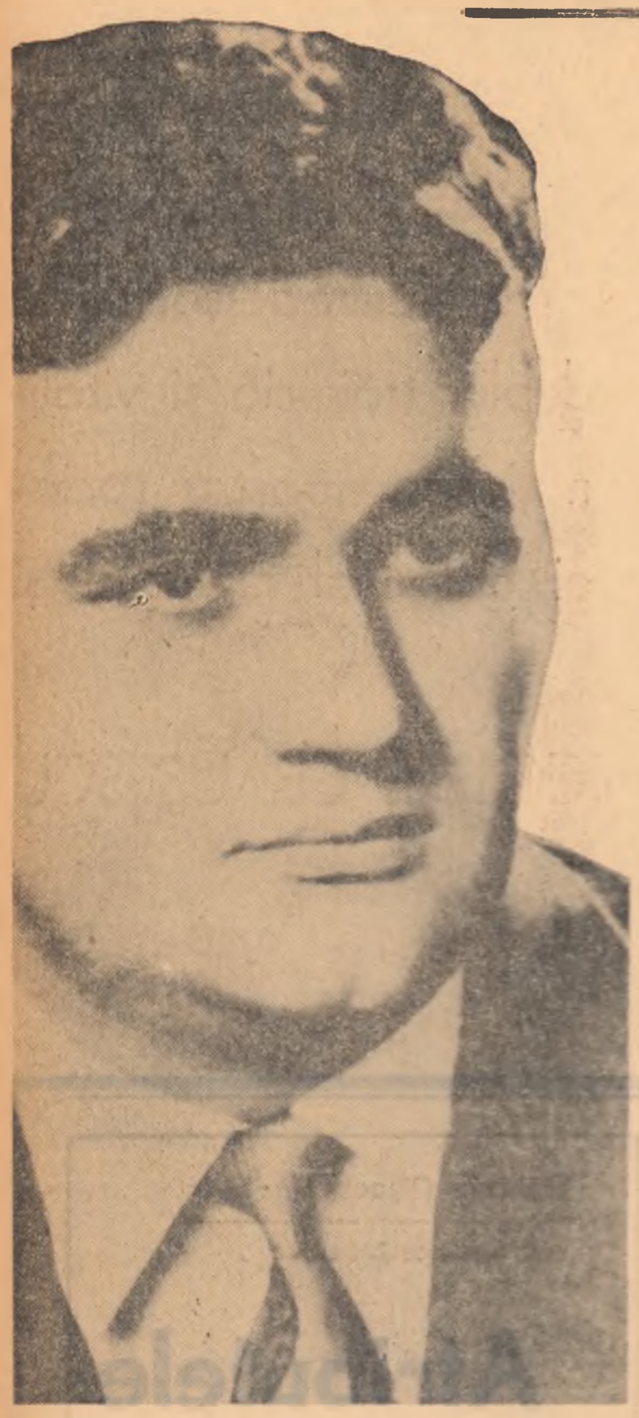

CRONICA LITERARA

de Aurel Martin

ALECU IVAN GHILIA

„ÎNGERI BICIUIȚI"

**Roman psihologic, unul dintre cele mai captivante scrise la noi în ultima vreme, replică, într-un fel, la Alexandra și infernul al lui Laurențiu Fulga și la În absența stăpînilor al lui Nicolae Breban, Îngeri biciuiți e o carte a obsesiilor, a încătușărilor și a încercărilor de descătușare, a dorurilor și neîmplinirilor, a înălțărilor și prăbușirilor, urmărite analitic, sugerate, explicate sau, și mai ades (ceea ce nu e rău, ba, dimpotrivă !) învăluite inteligent, esteticește necesar, în ambiguitate. O carte tragică, gîndită nu o dată la mare tensiune, în conformitate cu încărcătura afectivă cuprinsă în metafora simbolică titulară. Excelent aleasă, aceasta formulează pregnant, revelatoriu, nu atît intenția (firește, iluzorie) de a recomanda atenției ființe serafice, pure, de esență paradisiacă, supuse ispitei păcatului sau alungate într-un univers guvernat de alte rînduieli decît cele favorabile condiției angelice, cît dorința manifestă a lui Alecu Ivan Ghilia de a configura eroi de o structură complexă, de a-i defini în împrejurări vitrege afirmării normale, în contradicție și cu ei (unii) dar și cu semenii (majoritatea), surprinși, în orice caz, în situații care le angajează vital, la modul dramatic și cîteodată dilematic, întreaga ființă spirituală. Metafora îngerilor biciuiți e, de fapt, metafora diverselor structuri umane izbite de destinul necruțător și puse în imposibilitate practică de a se realiza în lumina viselor lor primordiale. Concepute, în genere, nu după scheme abstracte, închise, demonstrative, ci deschis, nerigid și necanonic, structurile acestea personalizate în cei cîțiva eroi principali, aparținînd, cu unele excepții, familiei Dimitriu, își simt fiecare (mai exact spus, aproape fiecare) cu o remarcabilă și particulară intensitate dramele, în funcție (evident) de temperament, vîrstă, orizont cultural, experiență. La cei 23 de ani pe care îi are în prima parte a cărții (Noapte fără somn), Negustina (metafora îngerilor biciuiți o privește mai cu seamă pe ea) face dovada unui temperament complicat, ascunzînd parcă în ecuația lui și „dulul lui Dumnezeu" și „coada satanei", și conștiința demnității feminine și pe aceea a farmecelor ei nelimitate, și dorința de a se păstra la nivelul castității și fidelității, așteptînda-și docilă, resemnată, eroică, bărbatul plecat pe front, și ispita de a-și trăi plenar pătimaș, carnal, tinerețea, deznădăjduită de un contract a cărui valabilitate începea să stea sub semnul întrebării. Peste ani, în cel de al doilea moment al romanului (Sărutul de duminecă), eroina se află, practic, în aceeași situație psihologică, deși evenimentele familiale ce avuseseră loc între timp (detenția soțului, apoi moartea acestuia) i-ar fi îngăduit să-și refacă viața, să-și regăsească echilibrul sufletesc, să se împlinească. Retrasă în țară, împreună cu soacra, Negustina (atenție profesoară intră (se subînțelege, cărți romancierul nu dă amănunte) din ce în ce mai mult sub cumul de influență al acesteia. O influență probabil torturantă, de vreme ce nora, veghind agonia bătrînei, simte că-i dorea moartea, ca o eliberare. Simbol al unității familiale, al răbdării, tenacității și credinței materne, soacra părea a fi ultimul obstacol moral și fizic în calea reciștigării independenței, a descătușării, a evadării Negostinei dintr-un univers incapabil să-i dea vreo satisfacție reală. Romanul ar fi trebuit, de fapt, să se încheie aici, sugerînd întrebările contradictorii pe care personajul, rămas o clipă singur, putea să și le pună în fața noii etape a existenței sale. Alecu Ivan Ghilia face însă greșeala de a complica inutil lucrurile, introducînd în scenă pe Alexandru, cumnatul Negustinei, obsedat din adolescență de trupul acesteia. Aflăm, în consecință, la o lungă spovedanie (material epic valabil pentru un alt roman), la un viol, la redeșteptarea eroinei, căzută un moment pradă simțurilor, și, în final, la schițarea unui deznodămînt luminos, prin apariția, în chip de salvator, a arhitectului Tudor Gafton, cu înfățișarea lui cehoviană de demon și Crist, mai vechi și statornic admirator al Negostinei. Mai puțin interesantă prin figurile de bărbați (excepție face doar Miluță, a cărui aventură tinerească — politică și erotică — e reliefată în pagini cu totul notabile), Îngeri biciuiți e, în fond, cartea a două femei cu indiscutabilă personalitate. Una e Negostina, Cealaltă, de o complexitate nicicînd exterioară, e soacră-sa. Purtînd masca unei impermeabilități misterioase, izvorîte din contractul anteic cu ritualurile și credințele tradiționale, mai aproape de aduneuri decît de înălțimi, dînd uneori sensparge crusta tăcerilor prelungite, înlătură efectul vorbelor aspre și coboară temerar în infrapsihologie, realizînd, indiscutabil, unele din cele mai bune momente de analiză ale cărții. Coborîrea aceasta înseamnă relevarea fondului ascuns, magmatic, acționînd tiranic și posesiv asupra vieții interioare a bătrînei, luminarea dimensiunilor ei elementare, conștiente și subconștiente, orientate concentric spre același instinct fundamental : instinctul matern. De altfel, nicăieri nu sînt conturate mai bine, mai convingător, mai autentic fizionomiile lui Toma, Alexandru și Miluță decît în această oglindă măritoare care e sufletul mamei. Și nicăieri, poate, nu i se aduce un omagiu mai zguduitor, prin implicațiile lui mitice, venite parcă din străfundurile timpului, ca în capitolul în care bătrînele satului, potrivit obiceiurilor locului, îi pregătesc înmormîntarea. Aici, ca și în alte secvențe, Alecu Ghilia se vădește a fi nu numai un abil investigator al reacțiilor sufletești, ci și un creator de atmosferă, în tradiția însușirilor arătate încă în* Ieșirea din apocalips.

SPORT

Adevărul despre fotbal (IV)

Așa stînd lucrurile, Dumnezeu să fi fost și nu puteai face mai mult, chiar dacă ai o capacitate îndeobște recunoscută și un caracter capricios, dăunător. A urmat partida de la Cracovia...

Selecționerul — practic — era scos pe tușă, și directorul tehnic triumfa. Iată de ce Teașcă a stat în tribune și nu pe marginea cîmpului de joc. Echipa a fost formată de către Angelo Niculescu, **cu un colectiv.** Despre acest 0—0, obținut prin forma eroică a lui Dan Coe și mai ales a lui Coman, să nu mai vorbim ! Numai șansa și **complexul românese** al polonezilor ne-au salvat de la un dezastru. Doar ați fost martori cu toții la **presingul** formidabil al gazdelor, la ratările copilărești, la cele 16 cornere. O să-mi spuneți că nici directorul tehnic, într-un timp atît de scurt, nu putea face minuni. De acord cu dv. Dar **ideea Constantin** este o idee depășită, după cum s-a văzut clar pe micul ecran. Cît privește prezența altora în națională, ea era la fel de rizibilă, egală în humor cu prezența lui Deselnicu sau a lui Libardi. Într-un cuvînt, nimic nou sub soare ! Se folosește dezastrul fotbalului nostru pentru ungerea pe ochi cu vaselină, se sapă groapa altuia pentru ca să se stea comod în fotolii călduțe. Și asta cu îngăduința unei prese, să mă iertați, intolerante cînd îi convine și mizericordioasă cînd nu-i convine. Ia amintiți-vă ce au scris aceiași reporteri trimiși de către sfinții de la U.C.F.S. după meciul, tot de la Budapesta, al **Argeșului ?** Rezultatul îl știți : 0—4. Tot un dezastru la urma urmei, dar cum era el comentat ? **Piteștenii au luptat eroic, au ținut în frîu pe Ferencvaros,** etc, etc. Adică la 0—4 ești erou și la 0—6 poți să te duci să-ți faci hara-kiri ? Greșim oare dacă spunem că există un **taraf de ziariști** gata să cînte **sîrba** cînd vrea Șiclovan și **marșul funebru** cînd dorim să-l terminăm pe cutare antrenor ? Dar să dăm și nume, dragi cititori, ca să aveți un punct de reper. Șeful lor se numește Aurel Neagu, **primaș** este Ion Bocioacă și acompaniator de culise : Eftimie Ionescu. Diseurul Radu Urziceanu cîntă mai subtil, iar la ghitară e un proaspăt îmbogățit de război : Valeriu Mironescu. Ar mai fi și **amatorii** care scriu articole lungi, întortochiate, pline de labirinturi de gîndire, fără acoperire, fructul unor documentări fugare, dar nevinovaților nu are rost să le facem publicitate.

O să credeți că desvăluirea noastră brutală voește să ne situeze din nou în centrul atenției, așa cum spun adversarii de obicei. Vă spun drept că lucrurile mă întristează prea mult ca să mai caut așa ceva. De mai mult de șase ani repet adevăruri cunoscute, semnalizările noastre disperate ne-au uscat cerneala. Cei mulți și răi se adună pe căprării și fac tot ce știu. Gîndiți-vă : aici intră multe interese : deplasări, fișuri, avioane, vederi din Brazilia, vizitarea frumoasei Italii, recunoașteți că nu e ușor să te dai deoparte ! Dacă trebue recunoscut ceva ca merit al selecționerului este și curajul de a demisiona. Numirea sa a fost făcută în condiții dramatice, el a avut ușurința să creadă că i se vor respecta promisiunile. A greșit cînd a voit prea mult și a plecat cînd și-a dat seama că nu are nici un sprijin. Nimeni nu va reuși niciodată SINGUR să îndrepte fotbalul românesc ! În măsura în care Teașcă i-a jignit pe ceilalți antrenori, și el i-a jignit cu un orgoliu nepotolit încă, **e vinovat,** dar și **antrenorii sînt vinovați** în măsura în care **l-au sabotat** trecînd peste interesele naționale. Poate micul Napoleon este un om mai puțin pregătit decît arată, poate **gurița** lui ne minte pe toți cu îndeminare, dar pe front, într-o mare bătălie nu-l judeci pe comandant după defectele personale, ci după ideea în slujba căreia s-a pus. Bun, rău, Teașcă trebuia sprijinit, trebuia să se aibă răbdare cu el. Și asta nu s-a întîmplat ! Nu vreau să fac din cazul Teașcă un caz național, dar renunțarea la ideea de selecționer, indiferent cine ar fi el, este o înfrîngere, nu a noastră personală, ci a cauzei fotbalului. Dacă nu pricepem asta, putem să ne ducem să ne culcăm cu toții.

O dată spuse aceste lucruri, nu putem trece peste manevrele de cuvînt ale detractorilor. Amintiți-vă comunicatul din „Sportul" la plecarea lui Teașcă de la Federație și textul din alte ziare ! Într-unul se spunea că **selecționerul a fost eliberat la cererile sale repetate,** în celelalte că **a fost eliberat,** pur și simplu, adică dat afară. O asemenea rea-credință nu poate fi tolerată. Acești condeieri de voiaj, amatori de piksuri și banchete, trebuie descalificați pentru că nu respectă legea de fier a presei : obiectivitatea, iată de ce noi nu ne vom da înapoi să le spunem de la obraz ceea ce credem despre ei.

Ajunși aici, ce putem să mai adăugăm : despre morți numai bine ! Care ar fi soluțiile însă ?

EUGEN BARBU

Á propos de... 20

PROZA ANULUI 1967 (II)

Drumul spre stil este chiar mai lung decît drumul spre artă. Stilul, cum ar zice Roland Barthes (el-meditat anul acesta), este ecuația stabilită între intenția literară și structura carnală a scriitorului, prin origine și biologică situîndu-se în afara artei, adică în afara pactului care leagă scriitorul de societate. Societatea nu-i procură scriitorului originalitate, ci i-o recunoaște sau i-o refuză, dacă o are și atît cît o are. Acceptînd acest adevăr fundamental și la mintea copilului, va trebui să ne revizuim cîteva din prejudecățile extraordinar de bine consolidate în conștiința noastră încă prin cîteva din metaforele teoriei literare școlărești.

În primul rînd aceea că, aparținînd structurii „biologice" a individului, adică celor mai intime și mai profunde dominante ale personalității sale, stilul nu poate fi „...haina pe care o îmbracă sentimentele și ideile"... etc., așa cum încă mai propagă cu sîrg dascălii prin licee. Stilul e omul, spune un perfect adevărat aforism. Haina face pe om, spune un altul, corespunzător unei anumite mentalități de apreciere a lucrurilor umane. Silogismul, de pe vremea lui Aristotel încoace, se află la îndemîna oricui : dacă stilul e omul și dacă haina face pe om, atunci, negreșit, haina e stilul. Nimic mai incomplet, nimic mai fals, cel puțin în literatură. Lucrul este cu deosebire important astăzi, cînd în condițiile obiective ale dezvoltării excepționale ale civilizației de masă, hainele se confecționează în cantități uriașe pe măsuri standard...

O a doua mare eroare, curentă, generată de prima este aceea de a limita componentele stilului la una sau maximum două categorii : sintaxă și figuri de stil. Stilul e confundat cu figura de stil și tropii : epitetul, metafora, metrica etc. Goana după metonimii și sinecdoce a înnecat orizontul analizei literare.

Dar stilul înseamnă omul. Stilul înseamnă totalitatea opțiunilor instinctive și voluntare de formă și substanță din care se organizează o structură ireductibilă, „modul subiectiv al individului de a construi imaginea lumii" cum scria Tudor Vianu. Există o posibilitate de calificare a elementelor din contextul literar în funcție de semnificația lor în sistem : masa faptelor nediferențiate, faptele de structură și cele de stil. Ultimele nu pot exista fără primele (operă total originală nu există), dar primele pot trăi fără integrarea într-un stil!. Evident, stilul este structura decisivă : dar devine cu adevărat decisiv numai atunci cînd el nu se suprapune exact peste stilul la fel de decisiv al unui alt individ. Eminescu — demonstra Tudor Vianu într-un studiu celebru — înseamnă patru sau cinci epitete cu adevărat numai ale sale. Cercetări statistico-cibernetice au demonstrat recent că opera lui Mallarmé conține 15 cuvinte-cheie. Situațiile simbolice din proza lui Kafka sînt supuse aceluiași examen analitic pentru degajarea elementelor ireductibile. Stilul este deci omul. Și cum omul poate fi orice, stilul poate fi de o mare varietate sau originalitate sau de o stereotipie absolută.

Care este aspectul stilistic al anului ? Destul de îmbucurător. Sînt mulți autori care au renunțat la codul desuet al manierelor literare provenite dintr-o prăfuită morală a literaturii. Nu ne referim numai la acele opere remarcabile ale anului, dar și la literatura de larg consum, satirică, polițistă sau erotică semnată de Ion Băieșu, Haralamb Zincă sau Al.I. Ștefănescu. Succesul stilistic al anului este unul general și poate fi deci întîlnit la toate nivelele preocupărilor literare. Ne vom preocupa însă de marile modificări care par a fi de profunzime și nu de adaptare superficială la o modă literară.

În această ordine de lucruri, izbitoare pentru cititorul anului 1967 poate fi explozia lingvistică și eliberarea sintactică din normele tradiționale. Explicația trebuie căutată în primul rînd în evadarea autorilor din țarcul unor convenții literare și psihologice convenționale absolutizate. Omul este conștiință dar și subconștient; cînd autorul începe să aibă însă conștiința subconștientului sintaxa va căpăta cu totul altă formă. Știut este, de altfel, că nu gîndim totdeauna numai sub forma unor operații logice; și chiar atunci cînd trăim rațional, nu gîndim neapărat ortografic. Fluxul interior nu are punct și virgulă și nici nu se supune cu rigurozitate normelor morfologice și sintactice impuse de Gramatica Academiei. Gîndirea nu este devenire interioară, dar devenirea interioară include gîndirea, posedînd propria ei logică. Cîteva exemple. Pe mulți îi va contraria probabil noul aspect stilistic al **Moromeților.** Dar vom înțelege cu timpul că Marin Preda a optat pentru singurul aspect sintactic eficace în cazul celui de-al doilea volum al cărții sale. Primul volum era de fapt romanul individului, al unui individ a cărui logică de viață clară și impecabilă impunea pînă la un punct în contextul colectivității sale. Era necesară deci o limpezime sintactică. Volumul doi nu mai este consacrat individului, ci colectivității, nu personalității centripete și iradiante, ci momentului de derută și haos exterior, care se reflectă firesc în conștiința indivizilor. Dar pentru a sugera incoerența avem nevoie de mijloace specifice: pentru a descrie haosul, avem nevoie de o sintaxă a haosului. Marin Preda a găsit-o. Privind retrospectiv înțeleg apoi că romanul **Risipitorii** nu a constituit de fapt decît un antrenament stilistic pentru scrierea celui de-al doilea volum al **Moromeților.** Se va sfîrși ciclul cu al doilea volum? Nu știm. Dar ar fi păcat. Obligația de onoare a lui Preda este aceea de a scrie cel de-al treilea volum, în care trebuie să urmărească destinul lui Niculae.

Alți autori atrași de galaxiile interioare, de spațiul mișcărilor nebuloase nepolarizate sînt: Leonida Neamțu, Fănuș Neagu, Vladimir Colin, Ben Corlaciu. Dictez automat, uneori țipăt exteriorizat al profunzimilor abisale, limbajul acestora propagă ritmul sincrității. Ceea ce trebuie precizat însă este faptul la fel de important că omul nu trăiește numai din incoerență, așa cum ar reiesi din unele cărți. Există linii de forță interioare și exterioare, puncte de reper fie ele și efemere, care dau un sens omului și lumii. Un autor nu și le poate refuza. Intersecția dintre elementul insubordonabil și cel organizat, dintre efemer și etern este de altfel o altă trăsătură, cea inexplicabilă, secretă a stilului.

Alegerea formelor, a speciilor, atît cît mai există, este, de asemenea, o problemă de stil, care aparține încă în aceeași măsură individului și epocii sale. Stilul epocii actuale se remarcă prin cultul raționalismului și abstracțiunii și tezelor deci a simbolului, alegoriei și parabolei. Opoziția dintre alegerea formelor schematice și dicteu poate părea paradoxală, în cadrul aceleiași literaturi. Dar forma pură și informalul pur aparțin unui sistem compensatoriu și de echilibrare în tentativa literaturii de capturare a realității. Anul 1967 ne-a adus primele opere notabile din zona simbolistică prin: Vladimir Colin, Ion Lungu, A. E. Baconsky și, parțial, prin N. Breban, Ben Corlaciu și Leonida Neamțu. Pînă la ei, parabola și alegoria stagnase la nivelul micilor pastile cu aspect de poem în proză datorate unor V. Băran și D. Țepeneag și alții. Nu e mai puțin adevărat că romanul parabolic își păstrează oricînd caracterul poematic, în ciuda dimensiunilor sale. Este epoca în care, după cum scria R. M. Alberes, poemul epic și alegoric s-a deghizat în roman. Avem poate și în acest fenomen o explicație pentru faptul că primele parabole integral reușite se datorează unor poeți, care sînt Baconsky și Ion Lungu. Parabola, este după mine, o ficțiune alegorică prin care se propune, indiferent de convenția literară și limbaj, un mesaj de tip imperativ — normativ și care se realizează pe baza unor paralelisme de context sau la nivelul pragmatic. Parabola nu-și pierde nici azi caracterul didactic, în ciuda rafinamentului la care a ajuns. Ceea ce și anexează ea este însă raționamentul paradoxal, ambiguitatea în definirea unor situații, fenomene, obiecte umane. Lucrul este evident pentru oricare dintre parabolele lui Baconsky în proză sau la D. Solomon în teatru. De aici o altă consecință raportată la profilul cititorului, avizat sau profan: parabola poate fi exact ceea ce este sau poate fi ceea ce vrem să facem din ea. Pentru unul, **Regele pălăriilor** de Ion Lungu, care se petrece pe la 1600, deci cam în timpul apogeului lui Mihai Viteazu, poate fi luat ca un roman istoric.

Nu e mai puțin adevărat că prin apropierea de simbol și alegorie, literatura se apropie de ea însăși. Faptele brute capătă luciul rafinamentului. Autorii noștri au redescoperit bunăoară valoarea literară a onomasticii, pe care pozitivismul o anulase. Era o vreme cînd nu existau decît două serii fundamentale de nume literare: cele pentru reprezentanții clasei muncitoare, juste și radical internaționaliste: Anton, Filip, Adam, Mihai, Andrei, și cele „țărănești", neaoșe, cît mai sucite și cît mai fanteziste. Eventual o a treia serie, aceea a personajelor criticabile negative, „foste" etc. pentru care șarja și aluzia transparentă la niște atribute sub umane erau suprasolicitate. Muncitorii erau apelați prin prenume, țăranii prin nume; posibilități de transfer dintr-o categorie în alta nu prea erau. Epoca a cam fost depășită, atenția față de onomastică a crescut. Au apărut primele serii și sisteme de nume simbolice, adecvate transmiterii unor semnificații prin aluzii. Se valorifică mitologia. Personajele feminine din **Febră de origine necunoscută,** se numesc Silvia, Simona, Sidonia, Sibil, Sina și nume de familii sînt Sindrilă, un personaj se numește Simion, o pădure este Sindreaua, Leonida Neamțu propunînd atracții și legături misterioase între indivizi și locuri. În **Pentagrama,** roman intens mitologic, personajele sînt **Bunicul** (apelat numai prin rolul funcțional invariant și nu prin nume) **Șarpele** care poate avea o infinitate de nume: Savel este Abel într-un tandem cu Cain, femeile, ca și în exemplul anterior se pot numi Tina, Lina, Ina, nume realizate prin modificări fonematice minime, pentru a marca variantele unui model unic. În **Moartea lingă cer** de Ben Corlaciu, un personaj care este un „nimeni care se adaptează împrejurărilor", ca Peer Gynt, se poate numi Arthur, Rougat, cu pseudonimul literar Marcel Letranger, Peter Urlson exploratorul sau numărul „treispreze", metamorfoza onomastică avînd semnificația pierderii personalității. În sfîrșit, Ion Lungu în **Regele pălăriilor,** inventează pe Grudd Siffle-Vent, Felix de Charbon, Ralf Sellon, Bazil Chiennot, Conrad Blindgemuth, Zed Merdin etc., ficțiunii onomastice cu valori caracterologice sau pur fanteziste care reactualizează preocupările pentru numele — marionetă dovedite de romanul ironic prin Gide și Huxley.

În sfîrșit, au fost revalorificate teritoriile și geografiile imaginare. Parabolele lui Baconsky se consumă în spații indeterminabile toponimic, **Regele pălăriilor** într-un rece burg teutonic care se numește Duminică, **Pentagrama** într-un teritoriu pur mitologic. Este procedeul unui Kafka și a succesorilor: Julien Cracq **(Le rivage des Syrtes)** Dino Buzzati **(Il deserto dei Tartari),** Ernst Jünger **(Über den marmorlippen),** Beckett etc. Locul acțiunii unei piese de Lucian Blaga era: „Pe-o gură de rai", al alteia: „Pe Argeș în sus". Dar procedeul e mult mai vechi: îl întrebuințau Swift, Shakespeare, ca și toți autorii de utopii și alegorii. Funcția lui? O exprimă cel mai bine Virginia Woolf: „Cînd Elizabethanii plasau scena în țările străine și făceau pe eroii lor prinți și prințese, ei nu făceau decît să transporte scena în altă parte printr-un voal foarte subțire. Era un mijloc foarte natural de a da profunzime și distanță personajelor lor. Dar țara rămînea engleză și prințul de Boemia era același cu nobilul englez..."

Autorul anului 1967 și-a permis deci să treacă la generalizări în toate planurile operei sale, să se elibereze de teroarea pozitivismului îngust pe care singur și l-a propus într-o vreme. Chiar titlurile cărților sînt altele decît cele de acum cîtăva vreme. Nu e mai puțin adevărat însă că se poate ajunge cu ușurință la baroc, ezoterism și artificialitatea cabotinescă, prin care o bună parte din literatura occidentală s-a transformat într-o imensă și monotonă mlaștină. Rămîne fiecărui autor în parte sarcina de a-și regla focarul observației personale pe dimensiunile sensurilor universale. Orice inexactitate sau imprecizie, orice minus sau plus este fatal. Nu știm exact ce aduce în plus sau în minus o capodoperă față de o carte onorabilă, așa cum nu știm cît trebuie să adăugăm unui număr pentru a deveni „infinit". Aceasta nu ne împiedică însă de a opera empiric, dar sigur cu noțiunile de capodoperă și infinit.

Anul 1967 a fost deci, sub toate raporturile, deosebit de favorabil prozei. Privind retrospectiv istoria noastră literară, observăm că ea a cunoscut două momente de aur : acela al Junimii care a dat marii clasici și acela al perioadei interbelice care ne-a adus „clasicii moderni". O serie întreagă de indicii literare și extraliterare ne dau certitudinea că anul 1967 marchează începutul unui nou salt literar de o amploare comparabilă numai cu acelea mai sus amintite. Prezicem că dezvoltarea liberă și armonioasă a tuturor personalităților literare, indiferent de vîrstă și natură, va împlini cel de-al treilea moment de aur al literaturii române.

MARIAN POPA

Theodor Pallady se înfățișea ca un mușchetar întîrziat. În orice moment, o vorbă imprudentă sau o atitudine îl puteau îndemna să tragă spada.

A avut multe dueluri. Două din ele sînt demne de a fi amintite.

Într-o împrejurare în care onoarea unui soț era în joc, Pallady a acceptat condițiile ieșirii pe teren dictate de partea adversă : duel cu pistolul, în mai multe reprize ; după primul foc, adversarii se vor apropia unul de altul și vor trage fără comandă.

Primul glonț a șuerat la urechea maestrului. Dar el nu a tras. Al doilea, fără a-l atinge.

Și nici de data aceasta, nu și-a descărcat arma.

Știindu-se vinovat și adversarul său avînd copii, Pallady a socotit că era de datoria lui să-i dea o șansă de a se răzbuna...

*

La gară, la plecarea din București, scosese capul pe fereastra compartimentului. Întrebat de însoțitoarea răsă pe peron dacă e singur în cabină, Pallady i-a răspuns că mai călătorește cu el „un imbecil".

După plecarea trenului, „imbecilul" s-a prezentat și i-a înmînat cartea sa de vizită.

Era un ofițer de cavalerie din armata austriacă.

Au convenit să se întîlnească la Viena, peste trei luni.

S-au luptat cu sabia — arma aleasă de cel insultat —, și amîndoi partenerii au fost răniți.

*

Theodor Pallady era un om chinuit, revoltat împotriva condiției umane, a ciclului atît de scurt al vieții terestre și stării mizerabile a unei umanități conduse de instincte animalice.

Resimțea în mod dureros lupta între spirit și materie.

Ca o consecință a acestei stări de lucruri, Pallady se constrîngea la un regim strict vegetarian, condamnînd violent pe semenii săi care se înghesuiau zilnic în jurul meselor încărcate de alimente : carne, carne și iar carne, un blestem pe întreaga omenire...

Excluderea plăcerilor alimentare nu implica, însă, castitatea. Căci înfățișarea austeră a maestrului nu excludea interesul pentru viață și eternul feminin.

Era gelos pe oricine se bucura de favoarea unei femei pe care o admira. Tînăr sau bătrîn, prieten sau necunoscut, cei favorizați aveau dreptul la ura maestrului, care îi visa doborîți la pămînt, în lupte singulare.

De aici favoarea acordată de Pallady lucrurilor, ferite de scăderile ființelor vii.

Naturile moarte înfățișate în nenumărate tablouri constituie o culme a artei sale. Se desprinde din aceste pînze un mister care provine din potrivirea culorilor, din parfumul emanat de flori, din străfundurile cenușii ale tabloului.

Aceasta constituie numai o latură a artei lui Pallady.

Cealaltă e consacrată în întregime corpului femenin, pe care maestrul îl chinuiește, redîndu-l uneori în trăsături brutale, ca o reacțiune față de atracția emanată de model. Numeroasele sale desene, cîteodată ușor colorate, înfățișează scene din viața cotidiană, crochiuri trasate rapid de o mînă nervoasă, redînd frînturi de viață la oraș sau la țară.

*

Expoziția retrospectivă Pallady, la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România din București, a constituit o revelație, chiar și pentru acei care cunoșteau de mult pictura lui Pallady, și o prețuiau.

Atunci a apărut în mod incontestabil măreția operei sale.

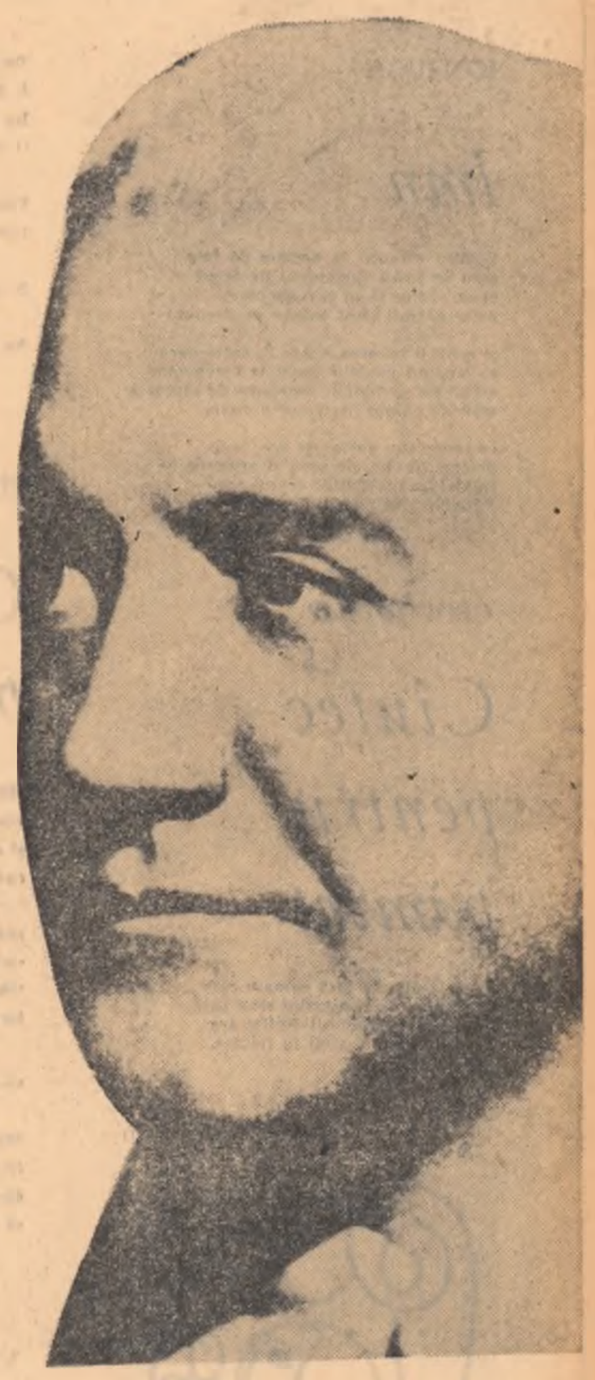

DIN „CARTEA ALBĂ"

de Al. Rosetti

*

THEODOR PALLADY

VITRALIU

Citim în NOUVELLES LITTÉRAIRES din 23. XI. 1967 (rubrica „La Gazette des Lettres") :

„Reprezentanți ai criticii străine au fost de curînd oaspeții, la Paris, ai Sindicatului criticilor, scopul lor fiind să încerce a stabili statutele unei Asociații a criticii internaționale. Discuțiile le-au fost încununate de o cină dată sub invocarea lui Baudelaire și prezidată de Yves Gandon. În afară de o norvegiancă și un britanic, reprezentanții veneau din est : un rus însoțit de patru prieteni, un ungur, un polonez, un român Vladimir Srtinu care, într-o limbă franceză cizelată, elegantă, a glorificat pe Baudelaire criticul și poetul, din care apoi s-a citit un poem în rusește".

Publicăm ma jos statutele **„Asociației Internaționale a Criticilor Literari"**, redactate la Paris :

*

Asociația internațională a criticilor literari

Proiect de statut.
alcătuit de către Comisia Internațională numită la Varșovia.

Articolul I. — **La inițiativa Sindicatului Criticilor literari din Franța, și conform cu dorința unanim exprimată de către participanții la Colocviile Internaționale ținute la Paris în iunie 1966, s-a fondat o Asociație Internațională a Criticilor literari. Sediul și secretariatul ei internațional sînt stabilite în mod provizoriu la Casa internațională a P.E.N. Club-ului, str. Pierre-Charron, 66, Paris (8 éme).**

Aritcolul II. — **Asociația Internațională a Criticilor literari, inspirîndu-se din ideile și tradițiile umanismului, are ca obiect să reînnoade legăturile de confraternitate între criticii literari, să studieze împreună problemele interesînd funcția criticii, să organizeze întîlniri într-un spirit de înțelegere mutuală și de solidaritate profesională și, folosind toate publicațiile oportune, să stabilească un climat de adevărată comunicație între diferitele literaturi și să ușureze accesul la ele cititorilor din toate țările.**

Articolul III. — **Adeziunile la Asociația Internațională se fac fie individual, fie colectiv în cazul cînd există în țările interesate o grupare profesională de critici literari.**

Articolul IV. — **Candidaturile vor fi prezentate în fiecare țară grupării de critici existentă și afiliată Asociației Internaționale. În țările în care o asemenea**

grupare nu există, candidaturile vor fi prezentate criticilor din aceste țări care sînt membri ai Asociației Internaționale.

Articolul V — **Candidaturile izolate vor fi adresate direct secretariatului internațional care le va supune, spre rezolvare, Comitetului executiv.**

Articolul VI — **Orice nouă admitere se înregistrează de către Comitetul Internațional.**

Articolul VII — **Asociația Internațională a Criticilor literari este administrată de către un Comitet executiv, compus, cel puțin, din cîte un membru delegat pentru fiecare țară care are minimum cinci membri afiliați Asociației.**

Delegații sînt desemnați de către membrii din țările interesate.

Pentru orice hotărîre ce urmează a fi luată de către Comitetul executiv, o țară nu are dreptul decît la un singur vot.

Articolul VIII — **Comitetul executiv alege un președinte internațional, patru vicepreședinți internaționali, un secretar general internațional și un casier internațional, aceste ultime două funcții putînd să fie cumulate. Aceste personalități alcătuiesc Biroul.**

Articolul IX — **Membrii Biroului sînt aleși pe patru ani și reeligibili.**

Articolul X — **Comitetul executiv se reunește, în principiu, o dată pe an.**

Articolul XI — **Adunarea Generală, deschisă tuturor membrilor care și-au achitat cotizațiile, dezbate, de preferință cu prilejul unui Colocviu Internațional, toate problemele în legătură cu organizația și cu activitatea Asociației Internaționale, și ia toate hotărîrile necesare în diferitele etape ale dezvoltării ei.**

Articolul XII — **Secretarul general internațional are sarcina să facă toate convocările la reuniunile Comitetului executiv și la Adunările Generale.**

Articolul XIII — **Fondurile Asociației Internaționale a Criticilor literari se compun din : 1. cotizații ; 2. subvenții, donații, cadouri sau bunuri testamentare primite de către Comitetul executiv.**

Articolul XIV — **Membrii Asociației internaționale plătesc anual o cotizație de 2 dolari (S.U.A.), această cotizație putînd să fie fixată la o altă cifră de către Adunarea Generală, la propunerea Comietului executiv.**

Articolul XV — **Calitatea de membru al Asociației se pierde : 1. prin demisie ; 2. prin stergerea, hotărîtă pentru motive grave, de către Birou, care mai înainte, îi solicită membrului interesat să dea explicații, avînd dreptul și la recurs către Adunarea Generală ; 3. ca urmare a neachitării cotizației anuale după trei avertismente ale casierului. În acest caz, ștergerea nu se va efectua decît după aprobarea ei de către Birou.**

Articolul XVI — **Statutele Asociației Internaționale nu pot fi modificate decît de către Adunarea Generală cu majoritate simplă, la propunerea unuia sau a mai multor membri ai Comitetului executiv.**

Articolul XVII — **Comitetul executiv, în timpul primei sale sezuni, va trebui să redacteze un regulament intern, menit să asigure buna funcționare a Asociației.**

Membrii Comisiei : D-na Magli ELSTER (Norvegia), YVES GANDON (Franța), SANDOR KOCZKAS (Ungaria), RYSZARD MATUSZEWSKI (Polonia), ALEXANDR MIHAILOV (U.R.S.S.), VLADIMIR STREINU (România), ADRIAN VAN DER VEEN (Belgia), JOHN WILIETT (Marea Britanie).

*

În orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ziarul regional **Steagul roșu** a editat o pagină literară intitulată **Jurnalul literar.** E un omagiu adus lui G. Călinescu. De altfel, cronica literară este dedicată **Bietului Ioanide.** E semnată de Gh. Izbășescu, jurnalul de lector la volumul lui Nicolae Ioana, **Templu sub apă,** de Const. Ciobanu, iar **Mihai Kogălniceanu, Omul epocii sale,** de prof. univ. I. D. Lăudat.

*

Titus Vijeu a predat E.P.L. placheta de versuri Vina tragică.

*

A apărut de curînd la Editura pentru literatură noul roman al lui Șerban Nedelcu intitulat Moara săracă.

*

Șerban Codrin și Florentin Popescu și-au depus la Editura pentru literatură și Editura tineretului volumele de versuri Orfeu **și respectiv,** Obsesia păsărilor.

*

Noi contribuții la conturarea fenomenului Eminescu vor aduce studiile lui G. C. Nicolescu. Cartea se intitulează Studii despre Eminescu *și este în curs de tipărire la Editura pentru literatură.*

*

Unele persoane, făcîndu-și siesta cu ochii în tavan, trec pe nesimțite într-un soi de pirandellism și încep să împletească firul vieții lor cu acela al vreunei personalități culturale mai însemnate din trecut. Din pură ipoteză de auto-măgulire, născocirea li scapărează și sar la masa de scris, punînd mîna pe condei spre a-și nota amintirile. Cu mare surprindere, susnumiții constată pe parcurs că l-au cunoscut „bine" nu numai pe Titulescu, care i-a bătut pe umeri și i-a strîns în brațe, ci și pe Iorga, al cărui fiu l-au văzut înainte de a se naște, și că răsuceala aceasta a firului unor relații imaginare poate merge — de ce nu ? — și mai departe, eventual aproplîndu-se de Cosbuc și Slavici, Goga etc...

Asistăm la ivirea unei memorialistici cu simptome de alterare a individualității psihice a memorialistului. Propunem instituirea pe lîngă redacții și edituri a unui post de control ocupat de un medic neurolog cu jumătate de normă, chiar dacă sarcina lui ar fi extrem de ușoară : aceea de „a cere documentele" pe care se bizue amintirile în cauză. Molima neuropsihopatică va da înapoi. Cu siguranță.

*

George Mihăescu a predat Editurii pentru literatură volumul de

schițe și povestiri, „Fîntîna vie".

*

În curînd în colecția revistei „Tomis" *vor apare primele volume de versuri : N. Fătu :* „Memoria Mării" *și Mihai Zissu :* „Confesiune".

*

O lucrare despre Victor Brauner *și lucrările sale din România a predat Marina Vanci editurii „Meridiane", ilustrînd începuturile și dezvoltarea operei cunoscutului pictor român, mort acum cîțiva ani la Paris și bucurîndu-se astăzi de o faimă internațională. Punînd în lumină etapa românească deosebit de importantă a evoluției lui Victor Brauner, autoarea aduce o contribuție inedită și foarte oportună la istoria artei moderne.*

*

„Kicker" cea mai mare revistă ilustrată de sport vest germană, numărul din 5 decembrie, reproduce cu elogii, din ziarul „Sportul" caricaturile lui Neagu Rădulescu de la meciul de fotbal România — R.F.G.

*

A intrat în librării *Lirica lui Lucian Blaga* de Dumitru Micu.

*

Pentru începutul anului 1968 sînt anunțate apariția : Metamorfoze poeziei *de Nicolae Manolescu (eseu despre lirica anilor 1920—40),* și Poezia, mod de existență, *eseu de Ion Biberi.*

*

Adriana Iliescu semnează amplul studiu *Literatorul,* dedicat revistei macedonskiene cu același titlu. Cartea se află sub tipar la E.P.L. Fragmente din acest volum au putut fi întîlnite în revista *Viața românească*

*

Unele articole despre Ion Barbu *publicate de Basarab Nicolescu în revista noastră au fost dezvoltate într-un volum ce va vedea în curînd lumina tiparului. (E.P.L.).* Titlu : *Ion Barbu — Cosmologia „Jocului secund".*

*

Va apare într-o ediție revăzută și adăugită monografia *Ion Slavici de* Pompiliu Marcea.

*

Noua revistă **Cutezătorii** tinde să devină o publicație cu un orizont larg, pe măsura preocupărilor atît de diverse ale adolescenților. Nu întîmplător cele mai interesante pagini sînt cele „enciclopedice", în care se evocă figuri din istoria culturii și a civilizației (de la Brâncuși, Coandă, Țuculescu — la Edison, Haroun Tazieff ori Walt Disney). În spațiul dedicat literaturii

(foarte mic !) ies în evidență povestirile semnate de Ștefan Bănulescu, Sânziana Pop, Alexandra Tărziu, Manole Auneanu, Iulian Neacșu. „Poșta veselă", semnată de baronul Münhhausen, cam... austeră.

În totul, o apariție agreabilă, puțin șovăitoare încă, dar cu evidente posibilități de progres.

*

A apărut în Editura didactică și pedagogică volumul intitulat „Din istoria teoriei și a criticii literare românești", **cuprinzînd o antologie de texte privind perioada 1812—1866. Volumul, îngrijit și prefațat de George Ivașcu, este însoțit de bibliografie, indice de nume și indice tematic aparținînd aceluiași autor.**

*

Să recunoaștem, deasupra tuturor micilor noastre pasiuni omenești, că dintre emisiunile momentului de față, Studioul mic *rămîne singurul lucru demn de atenție. Odată cu* Studioul mic *a început atît de necesara polemică deschisă cu locurile comune, cu graba tuturor tuitățile și cu diletantismul, în locul lor emisiunea de joi seara dînd cuvenita prioritate căutărilor serioase și pasionante, probate, de cele mai multe ori, cu remarcabile reușite. În fine, am să mai adaug și faptul că* Studioul mic *este, în prezent, iarăși unica emisiune în conștiința telespectatorului, singura care operează cu dezinvoltură în sistemul tele-imagistic cu mijloacele adecvate.*

Se va înțelege de la sine deceptia de joia trecută. Bineînțeles, trista experiență a regizoarei Lidia Ionescu e, pînă la un punct, explicabilă prin forța de neclintit a prejudecății după care permanența unui clasic se probează prin interpretarea valențelor deschise ale sistemului operei într-o manieră de protest strident și comercial, dacă e vorba de comedie ; ori dimpotrivă, prin sumbre viziuni pre-apocaliptice.

În cazul lui Caragiale *a cotizat și superficiala înțelegere a descendenților săi : Ionescu, în speță — de unde și ideea nefericită a unor cuplaje cum a fost cel de la* Teatrul mic *al lui Valeriu Moisescu*

Ideea Lidiei Ionescu, onestă poate !, a fost de la început neclară. Fiindcă, ori că a intenționat o parafrazare pur și simplu a lui Caragiale, luînd ca punct de plecare textura celor două schițe prezentate (Lanțul slăbiciunilor *și* Bacalaureat) : *ori că dimpotrivă a vrut să lase actorilor deplină libertate într-un text el însuși cît se poate de prielnic inițiativei personale ; lucrul n-a reușit. Cu toate eforturile lui Cornel Dumitraș și ale Marianei Mihuț, încercarea nu s-a putut susține. Un simplism convențional și șarjarea nejustificată, lipsa unui centru de greutate care să justifice intențiile — cîte erau ! — ale regiei și actorilor și să le facă comunicabile, afectarea stridentă a unor replici ori gesturi, fac bilanțul unui neinspirat* Studio cum a fost *cel de joia trecută.*

Nu pun sub semnul întrebării necesitatea experimentului și cu atît mai puțin nu clamez perplexitatea în fața clasicilor. Cu condiția ca experimentul să-și aibă o rațiune a lui, definită și plauzibilă. Altcum, experimentul rămîne și el încă una dintre (și așa) multiplele idei fixe ale televiziunii, degradată — la urmă — în manie.

Ș. C.

ORFEU

Ce sînt și ce urmăresc în fapt disjuncțiile tot mai curente între conceptualism **și** intuiție, **între** discurs **și** viziune, **între** explicit **și** implicit **etc. ? — termeni care, folosiți în disputa vorbită sau scrisă, subliniază o treaptă, dacă nu nouă ce puțin mai vehiculată, în înțelegerea fenomenului poetic.**

Ori de cîte ori poezia se regăsește mai intim pe sine, explodează mai aproape de natura sa organică, respinge, drept ceva de la sine înțeles, rigiditatea transpunerii, convertirea alegoriei gîndite prealabil în metaforă, într-un cuvînt, sensibilizarea ideii, dînd frîu liber imaginației, zonelor obscure, incontrolabile dar puternic, apăsat creatoare. Actul poetic își mută astfel centrul de greutate, capătă autonomie în adîncime, se separă cu grație și noblețe de superficia speculativă, antrenînd conștiința de sine pe spații mai largi, mai apte să suporte oniricul de substanță. Și, poate paradoxal la prima vedere, se pune-n valoare mai bine relația trăire — generalizare, prin optiunea decisă la primul termen, căci nedeclaratul, în continuă și vastă ardere, nu ingustează, nu decade la o unică, austeră și rece semnificație, prin folosirea ambiguității tensionate mărind potențele sensului, repunîndu-l în drepturile lui originare, la rădăcina și izvoarele mitului.

O întreprindere poetică nouă, ieșită din comun, încercînd să construiască ceea ce nu s-a mai construit, își găsește puncte de sprijin întotdeauna în ceea ce era existent, dar fără consemnare. Înțelegerea criticii sporește în acuitate, ea relevă noi adevăruri în planul artei clasice, revoluționînd-o, adăugîndu-i chiar dimensiuni noi, pentru a ușura și îndreptăți aparitia unei alte modalități creatoare. Pentru noi, Eminescu este piatra de încercare a oricărei în rezneli poetice. Se observă, în linia dreaptă a acestui adevăr, descoperirea unei noi personalități eminesciene, mai complexe și adevărate, mai globale, detectabilă mai ales în postume, a căror viziune, în planul somnului, visului, dispersiunii cosmice, confundării de timpuri, întrece cu mult pe cea a antumelor. În postume, Eminescu devine, din filozof, vizionar, ideea nu este metaforizată, crește din însăși inefabilitatea viziunii.

Cum să înțelegem refuzul poeziei moderne la prestabilit, la ideea uscată, conceptuală, continuînd să rămînă așa în ciuda oricăror transferuri de emotic ? Sîntem îndreptățiți să excludem ceea ce atît timp a fost idealul, declarat cu mîna pe inimă și voce tare, al atîtor generații de poeți ? Fără-ndoială ! Cu o singură condiție însă : să fim în stare să punem la loc o modalitate poetică pe măsura acestui timp trăit.

Ideea trebuie găsită în baza existenței luată în totalitatea ei, surprinsă la pragul maxim al confundării elementelor, acolo unde haluci nația amestecă lucrurile, contururile tocmai pentru a reda impresia d întreg. Poetul este un Orfeu de pudoare fără margini. El reușește s scoată din infernul aridității. ne uitîndu-se nici o clipă la ea în urmă pe Euridice — ideea vaporoasă luîn formă tot mai vie, cu fiecare pa ce-l face înainte.

GRIGORE HAGI

ION IUGA

Imn

Pămînt rotunjit în amfore de fete
roșu de focul sîngelui și de sărut
crești cîntec tăcut și rugăciune
peste părinți sfînt leagăn de-nceput

și ochii-n toamnă-n aur te-mpresoară
și-ți prind medalii vechi la cingătoare
embleme voivodale, embleme de răscoală
monede chipul nostru ce dogoare

în cercul tău purtat de ape, țară
portret de foc, de sens și armonie —
în amfore-mi rămîne crezul pară
Republică Socialistă Românie.

GEORGE FILIP

Cîntec pentru pămînt

Cînd tălpile își lasă urma-n colb
Cu șapte guri din țarini sevă sorb
Că e bogat pămîntul. Suflet are
Să toarne șapte vieți în fiecare.

Desen de GH. ILIESCU-CĂLINEȘTI

De-aceea cînd nuntim, din piosca grea
Îi dăm un strop pămîntului să-l bea
Iar pîinea cînd ne cade în cărare
O sărutăm și-i cerem lui iertare.

Pămîntul vrea odihnă și cîntec legănat.
I-au dat prin veacuri bunii și mai avem de dat
Și prelungiți în țarini cu muguri, cer și ploi
Ne altoim cu rodul ce se răsfrînge-n noi.

FLORENTIN POPESCU

Către patrie

Mă rog ție, domniță frumoasă
vin cu pădurile, cu drumurile
și cad sub pietele tale de brazi
cad în genunchi, intru în ape,

spălîndu-mi trupul neputincios
cu mîinile-mpreunate pe piept
vin să-mi dai răcoarea pădurilor
loc pentru cerbi,

să-nmugurească, să-nalțe ramurile lor prelungi...
Mă rog ție, domniță frumoasă,
îți cad în fața altarelor
dă-mi apa, dă-mi soarele, dă-mi văzduhul
să cînt și să ard lăudîndu-te...

VASILE POP

Țară

Țară, priveliște a dragostei,
unde cuvintele spuse o dată,
le regăsesc în urmă
schimbate în schele ori drumuri.

Țară, priveliște a dragostei,
ca o mină de muncitor,
destăinuind-o cerului
inima îmi suie
la zenitul tău
ca toate sunetele
să bată în ea.

Partidului

Tu ești un răsărit din care
lucrurile-nvață să respire,
gravitatea ce există-n ele,
strigîndu-mă c-un dor de contopire.

Țărmul din care mă nasc
ca o mulțime nesfîrșită,
dezvelindu-mi dinlăuntru
flăcările ascunse încă.

GAVRIL IOSIF CHIUZBAIAN

Republicii

Pe malurile rîului tău
Fiece om al acestui pămînt
E un Narcis îndrăgostit
De imaginea chipului său.
Oglindită asemenea soarelui
În lumina ochilor tăi.

Odată cu pruncii acestui pămînt,
Născuți din apele rîului tău.
În oameni au înflorit inimi de foc.
Împrumutînd veșnicia
Primăverilor tale.

Și eu sînt un Narcis născut
Din apele rîului tău.
Sînge din sîngele tău.
Descîntat în mireasma pămîntului,
Mireasmă ieșită cîndva, mai de mult
Din pîinea frîntă
La creștetul meu

Azi mă bucur
De bucuria fraților mei
Ce-și ascultă copiii, cîntînd,
Păsări de dragoste-n cumpăna zorilor,
Glasuri ieșite pe veci, fremătînd
Din nisipul clepsidrelor.

E limpezimea glasului tău
În acest clinchet de voci,
Așteptînd împlinirea
Asemenea soarelui,
Asemenea rîului...

AUREL JIQUIDI: „Copii"

MIHAI STĂNESCU

Țara mea

Ce bronic a învesmîntat în scoarțe grele, moi
tot graiul tău cu vuiet milenar,
cu prăvălări de trunchiuri de stejar
și unduiri de holdă și trifoi?

Și ce noroc te-a însoțit din veac
să te păstrezi prin vremi și să te-aduni
cu-același suflet din tumultul dac,
ca visele-ncrustate în cerdac
și-același port rămas de la străbuni?

Ce pravilă-nțeleaptă-ți dă puteri
să crești pe ceas cît altele-ntr-un an,
tu, țara mea de ciocot și dureri,
de viscoliri și calde primăveri,
cu brațul de bujori și măghiran?

DUMITRU BĂLĂIEȚ

Rug cosmic

Aducem aici
mîinile calde făcute să mîngîie,
privirile de dincolo de orizontul care coboară,
buzele șoptitoare ca frunzele plopilor.

Aducem aici visele,
neliniștitele noastre globule,
vițele părului, stoluri de gînduri, auzul
suspendat într-o mare divină de sunete.

Inima ne-o aducem,
fremătătoarea, îndurerata, hipnitica inimă,
ca un păianjen în mijlocul
liniilor de forțe vitale.

Aducem aici totul, totul,
ducem cu noi și păcatele, cîte le avem moștenire
cîte ne cresc din neștiință, le mîncăm
ca pe niște bolovani care ne scapă adesea
strivind degetele vecinului,
tot așa de la unul la altul.

Pe acest promontoriu înalt,
sprijinit de zimții muntoși ai împietritelor revoluții
ardem într-o flacără uriașă tot ce aducem aici,
noi înșine, purificîndu-ne către noapte.

Leonid Dimov

VIS CU MILITAR

În salonul cu tapiserii de vînătoare
(Toți plecaseră la vînat, se mai zăreau în depărtare)
Era așezat un instrument muzical
Un instrument negru, semicircular, colosal
Cît un pachiderm lustruit, cu clape imense,
Mari ca niște surcele, cu butoane, cu pense,
Și, așezat cu spatele la dreptunghiuri de pajiști cu iezi,
Am început să cînt numai pe diezi.
Atunci au intrat orchestre de femei sunătoare
Cu tamburine liliachii și zurgălăi la picioare,
Și mi-am auzit numele strigat de stăpînul acelei case
În custodia căruia te aflai, dulce, cu pielea de mătase.
Era un militar crunt și bibliofil
Cu mari victorii cîștigate din Missouri pînă-n Nil.
Știam că mă va zdrobi. Mi-era rușine
Că te temeai de el mai mult decît de mine.
Și totuși rămîneam, citind, seara, despre Napoleon
Sub catifeaua verzulie a lămpilor de neon
Și tremuram c-am pierdut firul unui dialog
Din acel apocalips, între cetățile Gog și Magog
Apoi deveneam indiferent.
Cobora dintr-o Anglie de scînduri ducele de Kent,
Începeau să urce șindrilele unor turnuri netede
Spre rozele planete mîncate de pete de
Mucigai negru. Adormeam
Și mă trezeam, explorator lunatic, în tam-tam
De Africi albastre.
Așteptau acolo, sub arbori de pline,
cămășile noastre.

STĂPÎNIRE

Aveam tiară, sceptru. Părînd nici că le pasă
Mici animale roșii îmi mișunau prin casă.
Vin suitor, de aur, turnat-am în portir
Și pleoapa ridicat-am privind la patrafir
Cum între bumbi, danteluri, atlasuri și ceapraze
Se tot strîmbau la mine și dispăreau obraze.

Era o noapte veche cu pulberi în unghere
Departe, pe cupole se scărpinau stinghere
Femele pangoline cu solzi de bronz oval
Și — hep — săreau în piață pe dale de opal.

M-am ridicat, în barbă înmărmurind un deget
Și-acum să fac o altă, de nikel lume, preget.

VIS CU FRIZERIE

Era o dimineață precum toate
Treceau la fel tramvaiele vrîstate
Ca niște porci mistreți domesticiți
Și negre diligențe cu bandiți.
Oprise tocmai, scurt, lîngă havuz
Din altă mahala, un autobuz.
Și m-am uitat cum mă dau jos și bat
La frizeria joasă, cu macat,
Știam tot ce va fi, știam prea bine
Și n-am intrat în-untru, după mine.

Sunat-au tricolor mătanii roase
Frizerul, ce de ușă le-atîrnase,
Țipat-a papagalul ca-ntr-o doară
De-o tijă văruită prins cu sfoară,
Și la un semn, că m-am simțit și prost
Mișcatu-s-au clienții fără rost.
M-am așezat în cel din urmă jeț,
Era sculptat dintr-un calcar de preț
Avea, de aur, frunze încrustate,
Pe laturile-i strîmbe zăceau late
Pedale de argint. Și m-a-nălțat
Prea sus, o calfă, cînd le-a apăsat.
Știam că trupul gras mi-era de ceară
Rozalbă sub veșmintele de seară,
Simțeam sub fard bătînd a hrizopraz
C-aveam doar jumătate de obraz
Iar firele de păr erau cusute
Din fire de metaluri neștiute
O ! cînd am vrut să spun ca să mă tundă
Deodată toți au dat ca să se-ascundă
Dar au rămas pe loc ca mai-nainte :
Eu fluieram letargic dintr-un dinte.
Am ridicat un deget și l-am rupt
Să-l pun chiar la oglindă, dedesupt
Și m-am privit în repetat decor
Cum stau zburlit și înspăimîntător
Atît de singur lîngă toți acei
Clienți și calfe strîmbe și femei
Cu grijă măturînd, pe dale, piete
Magnetic strînse tot pe lîngă ghete
Apoi, cu o mașină muribundă
O insă început-a să mă tundă.
Era atît de gingașă, de nouă,
Că geamul dinspre drum s-a stins în rouă
Și ne-a cuprins în marele salon
Un matineu lăptos, ca de neon.
Dormea o spaimă-n dulcile-i viscere
Cînd m-a privit să afle ce-i voi cere,
Și dacă m-am uitat din ochiul unic
La ea, albastru și catalaunic,
Precum atunci cînd mi-a mai fost odată
De spadă veche barba retezată,
A tremurat întreagă și mi-a zis
Că mă iubește încă dintr-un vis.
Atunci am înlemnit și-am cunoscut
Că vom rămîne iar ca la-nceput
Eternități, cu zgomot, cînd au uns
De foarfeci și mașini de tuns
Acea încețoșată frizerie
Și-am zăbovit acolo pe vecie.

Cînd m-am ureat apoi în autobuz
Murise dimineața la havuz
Și tot așa se-ndepărtau cu toate
Tramvaiele algebric legănate.

VIS CU COCOȘ

Veniți gospodinelor c-au venit podoabele
Trimise de la „Pompe funebre" cu roabele,
Iată diademe și gulerașe cu apret
Iată florile de lămîiță pe fond violet
Iată iconițele aduse din sfinte lavre
Haide, spălați-vă iute pe cadavre
Că vine muzica-n uniformă albastră
Și dricul gigantic pe strada noastră

Iute băieți că fuge Iordanul
Cu prapor, cu crucea, cu banul
Treceți de mătușa aceea milostivă
Vedeți au întors tăvile cu colivă
Sînt toate de ceară doar una bună
Luați că n-are cin-să ne spună
Sînt moarte toate cumetrele, finele,
Moarte prin bucătării gospodinele
Și-acuș vor veni de la lucru bărbații
Mînjiți de unsori, de cinzeci, de libații,
Acuș vor veni : să nu ne găsească
Cînd ușile caselor galbene cască.

Ci cîntiți-vă din strada asta calmă
Pietoni, să prindeți lumina-n palmă.
Ascultați apoi gramofonul dogit
De după ferestile deschise. A murit
În țîșnet de pește cocoș negru, tăiat
La bordură. Îi ling pisicile sîngele mat
Cu solzi de rugină subțire.
Pisicile gri, și torc de mulțumire.

OSPEȚIE

Fetele veneau dinspre sud, din Corint.
Trecuseră Dunărea pe biciclete de argint
Mai aveau în irisuri zgomotul dricului trimotor :
Bîntuiseră mulțime-n țara lor.
Era toamnă și tremurau tufișurile învelite-n ceață
La spatele alb al orașelor, de dimineață.
Țineau ochii strîns închiși închipuindu-și chipuri de cenușă
Cînd li bătură, vesele, la ușă
Fetele slugerce de pașale și mameluci
În acea dimineață cu ceai și papuci.
În acea dimineață de acvarelă căzută
Vorbindu-i o limbă necunoscută.

Au început să diretice, să gătească, să spele
Erau atît de rădăcinoase, de femele
Și niciodată nu-l priveau în ochi, fetele,
Numai în serile cînd îi lustruiau ghetele
Îi țineau haina de zile mari
Îi potriveau cravata cu șopîrle zornăind printre icusari,
În serile cînd lua tramvaiul spre Linărie
Cînd pleca la amanta aceea cu bușuioace și panaghie
Îl petreceau pînă-n prag vărsînd uriașe lacrimi triste
Șterse de el cu fel de fel de batiste.
Le vedea acolo, stînd așa ca-ntr-o prostrație
Pînă ce dădea colțul, aproape alergînd spre stație.

★

Trecuseră anii din dimineața aceea. Îmbătrînise.
Cea din Linărie își făcuse un rost, apoi murise
Numai fetele, fecioare și iubețe
Rămîneau la fel. Piriiau de tinerețe.
Ba chiar, în ochii lor cu așteptări de baluri

Desen de GH. ILIESCU-CĂLINEȘTI

Se iveau tîrguri albe, pe dealuri,
Era atîta nostalgie în ochii lor ca boarea
Că-ntr-o seară, își pierdu răbdarea
Și cînd îi făceau patul, pe neașteptate,
Intră în odaia unde erau adunate
Le privi fix și le spuse : „Na-vă,
Pentru cît vă urăsc, o canistră de otravă.
Căci vă voi ucide pe toate!"

Ele stăteau cu capetele plecate.
Mirosea a mirt. Lumina festila
Le privi fix și-l apucă mila,
Le pipăi viața rotundă și frumos mirositoare
Le-nveli-n mantile să nu le fie răcoare
Simți că le-a fost atît de drag
Încît le duse pînă-n prag.

Furișate-n curte, fetele din Corint
Încălecară bicicletele de argint
Fulgerînd din pulpele o clipă dezvelite.
Le urmări pînă dădură colțul. Se-nchină la Trisfetite,
Stinse candelele. Aprinse opaițele cu iască.

A doua zi începu să spoiască.

Incursiune în romantism

După aproape 600 de kilometri, destul de obosit, intru la Braseria din centrul Timișoarei. Chiar în ușă l-am întîlnit pe primul, ceilalți trei erau la masă. Cei unu plus trei erau hunedoreni, erau foști hunedoreni, și pentru că peste cîteva minute urmau să se întoarcă acolo la Hunedoara, într-o vizită tradițională de decembrie, sub cupola plecării deveniseră cam zgomotoși. „Vii și tu, nu se poate să ne refuzi". Afară era mașina unuia. Am aflat că devenise șef de secție la Reșița, altul era boxer, adevărat cam ratat, ultimul, mecanic și un student. Cei 200 de kilometri au fost parcurși într-o viteză demențială. A condus șeful de secție de la Reșița și boxerul acela cam ratat. Așteptam din moment în moment să rămînem undeva agățați sau să zburăm pentru totdeauna. Îndată ce am trecut podul peste Mureș, puțin înainte de a intra în Deva, tăcerea de pînă atunci, o tăcere calmă, deveni violentă. Roțile au scrîșnit în cîteva viraje prin Deva, mașina mergea cînd extraordinar de încet, cînd demara fulgerător.

A venit apoi Hunedoara cu Pestișul, cu Bloomingul cu tabăra de la Blooming și Gara. Mașina mergea ca un om la pas. În stînga, blocuri înalte, vai prea multe blocuri noi, în dreapta aceleași garaje. Sus în O.M. tot încet mergea mașina. Eram cinci foști hunedoreni, nu mai aveam pe nimeni acolo, deci n-aveam de ce cobori. Ține minte, că scrisesem o vedere: În castel (castelul Huniazilor) se ascund legende, în combinat se nasc, oare cînd combinatul va fi un fel de castel?"

Nici n-au trecut zeci de ani și mi se pare că am avut dreptate. Mașina se prelinge pe străzile orașului, acum foarte curate, pe trotoare oamenii sînt eleganți și liniștiți și frumoși. Nici nu-ți vine a crede că pe aceleași străzi a circulat violența. Că oamenii umblau cu hainele din uzină și basculantele scuipau noroiul pe trotoar și nimeni nu găsea înjurături pentru asemenea fleacuri. Coborîm din O.M. și uzina se apropie amenințător. Spre uzină au rămas aceleași case, aceleași ziduri și intersecții. E destul să închizi ochii și poți să reconstitui viitoarea străzilor de odinioară. Aici, în orașul de jos, în O.V. este „Metalul". „Metalul" este un restaurant. „Metalul" este jumătatea „Corvinului". „Metalul" aduna jumătate din banii oamenilor, cealaltă jumătate o aduna „Corvinul". „Metalul" era locul în care se derulau sentimentele, se bea, se cînta, se cînta mai ales, apoi se pleca acasă, la baracă sau la bloc pentru ca dimineața să fii bun de treabă. Nimeni, nici măcar cei care au fost acolo nu-și pot imagina cîți disperați a adăpostit acest oraș, peste care se aruncau stoluri, stoluri de gazetari și operatori ai Cinematografiei, fără a înțelege ceva. Nimeni nu știa cîte dureri surde au fost acoperite de cantitățile de fontă și oțel. Timp de aproape 15 ani, aici a fost un război cumplit, un cumplit război al oțelului. Cei slabi plecau, cei tari rămîneau pentru a crăpa, sau pentru a ieși neînchipuit de puternici. Hunedoara nu-i balcanică, acum este un oraș oarecare dar, a fost fundul unei găleți. Aici oamenii nu prea știau de restul lumii, nu-i prea interesa restul. Uzina, circiuma și clubul erau cei trei parametri care le răpea timpul pînă la ultima centimă. Aici au fost oameni capabili de fapte uluitoare în bine și în rău, de la crimă la sacrificiul total. Nu puțini au fost aceia care în cadrul combinatului și-au dat viața pentru salvarea unei secții. Mai mult decît oriunde, orașul s-a confundat cu uzina, mai mult decît oriunde, oamenii și-au iubit uzina, și au făcut pentru ea tot ce au putut. Sînt foarte numeroși cei care vin la Hunedoara din cînd în cînd parcă pentru a se hrăni din puterea de odinioară.

Sîntem cinci în mașină și au vrea niciunul să coboare, pînă ce și boxerul, care mai mult și mai mult își despănă firul încălcărilor, pînă ce și el e scufundat într-o profundă meditație, de parcă ar fi în fața altarului. Ocolim orașul nou din jurul postei, acolo sînt blocuri înalte de zece etaje, acolo sînt blocurile unui oraș pașnic, aliaț celuilalt necunoscut nouă. Ajungem din nou în O.M. și nu ni se pare că orașul aduce a cazarmă, cum ziceam uneori, că dacă dimineața la cinci sună o goarnă, totul este în ordine.

În uzină n-avem ce căuta. În uzină totul este liniștit acuma. Uzina a devenit cu mult mai mare la venirea noastră. Acum s-a umplut tot golul dintre furnalele vechi și blooming. Lanțul este legat, un lanț de șapte kilometri. Acuma totul este calm la Hunedoara. Pînă ce și restaurantele sînt calme. Acum se face oțel, așa cum se fabrică nasturi. Totul curge organizat, violența n-are ce mai căuta. Cu ea doar s-a început. Toate lucrurile trebuiesc începute cu violență. Dar continuate în liniște, în calm, fără spasme. Hunedoreanul de acuma este un orășan care vrea teatru, café-bar, film, cărți, e altfel, e așa cum trebuie, poate de aceea sînt foarte sigur că epoca legendelor hunedorene s-a terminat. Firește, este un final care nu poate întrista pe cineva cu adevărat. A venit epoca producției organizate. Mai puțin romantică, dar mai eficace. A venit epoca unei prosperități generale. Mașina noastră lunecă pe lîngă stadion, apoi afară din oraș. Totul a durat o oră. Nici mai mult nici mai puțin. Studentul și mecanicul au început să cînte. Boxerul mormăie nu știu ce cu șeful de secție de la Reșița. Vrea să se apuce din nou de box sau vrea să lucreze. Prin Deva trecem gîfîind. „N-am iubit niciodată Deva, erau prea mulți oameni curățel, explică reșițeanul". Drumul la întoarcere n-a mai fost un vacarm. Mi-am dat seama că oamenii aceia, cei patru, au fost puțin în trecutul romantic al orașului de la poalele Chizidului, de la poalele castelului Huniad, al primului oraș socialist din țară, iar acum se întorceau la treburile lor.

MIRCEA POPA

GÎNDURI ÎN DECEMBRIE

Ninge frumos și vechi peste o țară veche și frumoasă, ninge ca de mult și altfel peste cîmpurile depozitînd semințele toamnei, ninge ușor căci amenințări au fost și nu mai sînt, căci e liber cerul nostru de deasupra și cerul din oameni e senin, și pămîntul e senin.

Ninge de douăzeci de ierni altfel, dar ninge de mult. Ninge peste mormintele de jertfă ale domnilor voevozi și vălul diafan de zăpadă semnifică împlinirea gîndului lor celui mai tenace. Ninge peste mormintele altor oameni mulți, bunii, vechii noștri părinți și stratul de zăpadă care-i acoperă și pe care noi, numai noi o vedem, leagă ce-a fost mai pur într-înșii cu ce-i mai pur în noi și cu ceea ce va dăinui.

Iată că ninge liniștit și faptul acesta e mai mult decît unul natural, căci ne invită să meditățm despre ceea ce se cheamă atît de bine pe românește, **împăcare.** Doar după mult timp, și după greu timp, și-ndelung timp, am ajuns să ne împăcăm, în primul rînd cu destinul nostru, căci de o vreme ni-l cunoaștem limpede. E împăcarea de boltă, e aspirația de odinioară împlinită în noi și așa fiind noi sîntem datorie, căci într-un fel sîntem primii. Pe primii nu-i amenință viscolirile, primii a căror case sînt calde și familiare cînd afară-i numai frig dar nimic dușmănos, primii care-și lasă slobode inimile să iubească, dreptul ochilor să vadă, dreptul gîndului să cuteze, dreptul memoriei să nu uite.

NICOLAE DRĂGUȘIN — „Forme de oțel"

Citiți în calendare vechi și vedeți, că atunci ningea totuși altfel pentru că nu era liber deplin nici anotimpul. Citește, tu care scrii aceste rînduri, în memoria ta primă și nu disprețui însă imaginea unui copil care ai fost și care luneca pe ghețurile iernii în bocanci cu talpă de lemn. Încaltă dacă poți copilul acela în cizmulițe cu talpă de argint ori dacă nu poți face așa, căci ai crescut în copil și nu-l mai încap încălțările, uită-te la alți copii, în jurul tău, și nu fi gelos pe ei căci, în ei vor crește oameni mari. Temeiul altei împăcări.

Ninge și sub zăpada aceasta românească se prefac că dorm, dar nu dorm semințele. Mai ales semințele de grîu, dar mai ales nu numai ele. Au fost găsite în temple vechi și-n piramide semințe de milenii conservate și puse în pămînt au răsărit și dat rod ca cele ieri selectate și tratate chimic.

Întocmai așa, sub zăpada acestui an nu-i numai grîu, grîul nu-i numai grîu, de jertfe de demult, au rămas semințele și s-au adăugat, din sucuri de demult au rămas semințe și s-au adăugat, din viteji au rămas copiii ca să-i depășească, din toate a rămas ceva, și întocmai ca acel grîu găsit în piramide, încolțește, înflorește. Și nu-i de mirare, că-i destin acesta.

Cît simbol în luna lui Decembrie, cîte fapte-nfăptuite în luna asta, meditați, meditați. Ea, luna aceasta, a premers Anul Cel Nou. Iată și o altă împăcare.

GHEORGHE SUCIU

VATRA SATULUI

Ninge frumos peste sat, ninge cu liniști, aud zborul fulgilor care plutind în diminețile geroase ale acestei ierni bogate în roade și în gînduri de frumuseți viitoare. E vremea vinului limpezit în tărie, și-a vorbelor de seară, spuse gospodărește la foc. Sînt om de cîmpie și cunosc tainele lumii satului românesc în acest anotimp. Știu cum arătau satele noastre acum mai bine de douăzeci de ani, schilodite de război, cu aripi de pînză neagră prinse deasupra prispelor și pomenind numele fostului stăpîn al curții. I-am văzut pe urmașii celor căzuți de-a lungul veacurilor apărînd vatra strămoșilor din care mîndri scoborîm. I-am urmărit pe cîmp și le-am ascultat vorba înțeleaptă spusă domol în nopțile bogate în zăpezi și vînturi. Am mîngîiat cu palma arăturile de primăvară și m-am culcat pe spate în grîul sfîrșitului de septembrie. Am crescut printre ei și m-au învățat să merg drept și să vorbesc curat românește. Știu ce înseamnă „Vatra satului", cunosc drumul curților spre școală și zborul cinstit al dorului pînă la porțile deschise ale Universităților. Îi simt în fiecare zi lîngă mine, mîndri și demni, făcători ai ființii, scoborîtori din daci, prieteni cu prietenii și încruntați față de cei care le vorbesc de rău ȚARA.

Există în satul românesc de azi o viziune nouă despre lume și viață și oamenii vorbesc cu fermitate despre ce va fi, contribuind prin munca lor la scrierea istoriei contemporane. Ca vatră a strămoșilor, satul a intrat cu entuziasm în uzina viitorului, dovedindu-și inepuizabile resurse materiale și morale de care dispune: Cooperativizarea constituie o dovadă palpabilă și prin rezultatele de pînă acum, uimitoare. Angajarea satului în complexul relațiilor noi, socialiste, progresul continuu înregistrat pretutindeni, obținerea de centre cu pondere economică eficientă, datorită unei repartizări științifice și raționale a forțelor de producție, au determinat în structura satului un profil nou. Etern peregrin la porțile cetății, satul românesc a devenit în ultimele două decenii stăpîn al inepuizabilelor lui resurse. Prin plug, cîmpia românească, din vremuri fără vîrstă, a știut să comunice cu anotimpurile, și, mai presus de orice, cu brațele harnice. Un dialog continuu, singurul din toate cîte se pot imagina, în care cuvintele au fost de fiecare dată de prisos; primind sămînța și efortul înțelept al muncii, țărîna a vorbit, pe măsură, scoțînd deasupra cuvintele rotunde ale încolțirii, pe care le-a legat frumos, spre toamnă, în amplele poeme ale recoltei. Cooperativizarea a revitalizat acest dialog, ridicîndu-l pe treptele contemporaneității și viitorului. Cîntă satul românesc de astăzi, cîntecul adevăratei bucurii. Au locuitorii lui rostul unei împliniri și dacă-i vezi călcînd țanțoș pe drum, e pentru că sînt mîndri de împlinirile lor. Intră pe poarta unui sat și ai să-i vezi casele și oamenii, ulițele — pe care le numesc străzi pentru că așa vor ei și pentru că știu ce-i aceea o stradă — și antenele de radio și televiziune lucind pe acoperișuri. Treci în lungul și-n latul oricărui sat și ai să vezi noul punînd străjuire peste tristeți care încetul cu încetul se sting, dar nu uită. Eu le-am străbătut și am stat de vorbă cu oamenii. I-am întîlnit în biblioteci, cu capetele descoperite ca în marile biserici ale istoriei, răsfoind cărți și dîndu-și păreri asupra așezării lumii. I-am întîlnit pe treptele căminelor culturale stînd la taifas — au dispărut răspîntiile — și am intrat odată cu ei să ascult conferința ținută de un profesor universitar. Este uimitoare atenția țăranului și dorința lui de a afla cît mai multe adevăruri. I-am văzut aplaudînd cum numai inimile cinstite știu să aplaude. Se vor înălța în satele României adevărate palate ale culturii și țăranul se va așeza într-un fotoliu și va privi cu sfințenie faldurile cortinei în lumina reflectoarelor. Niciodată ca astăzi stăpînii pămînturilor n-au bătut așa de des la poarta școlilor să se intereseze de bunul mers al copiilor și să se sfătuiască îndelung cu dascălii acestora asupra viitorului celor ce se află deocamdată în bănci. Peste o sută de mii de învățători și profesori — mulți dintre ei plecați spre universități de aici — stau astăzi la catedre purtînd din generație în generație tradiționala flacără a intelectualității. I-am văzut în fața caselor de naștere așteptînd cu sufletul mic, cuvîntul magic, însoțit de zîmbetul medicului: Aici, în viitoarele saloane albe li se vor naște nepoții și strănepoții, aici se vor naște generațiile viitorului și vor uita că mulți dintre bărbații în putere de azi au văzut lumina zilei la marginea unui răzor ori la umbra unui salcîm stingher crescut în mijlocul cîmpului.

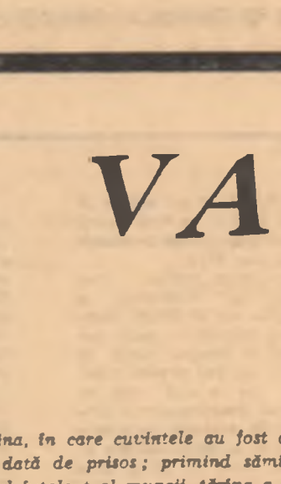

Are săteanul de astăzi un fel de a-și așeza casa, cu fața spre soare, să-i bată lumina în ferestre încă din faptul zilei. Trag femeile lor brîie de culoarea cerului și meșterii împodobesc porțile și streșinile cu incrustături în lemn. Am cunoscut într-un sat un om simplu care într-un singur an, cooperator fiind, și-a tras lumină electrică, și-a cumpărat aparat de radio și televizor și-l bate gîndul să-și strice casa și să-și înalțe alta — cea veche a împlinit unsprezece ani, dar nu mai corespunde cerințelor după cum mi-a spus. Și știți ca el sînt oamenii care de pe acum așteaptă „planul sistematizării", nu cumva să greșească și să rîdă vecinii de el! Dotările social-culturale realizate în anii socialismului contribuie la ridicarea continuă a nivelului cultural al populației rurale. Mîndria satului nu trebuie să mire pe nimeni. În această toamnă, în acest anotimp al culesului, hotărîrea cu privire la îmbunătățirea organizării administrativ-teritoriale a României și sistematizarea localităților rurale, adoptată de plenara C.C. al P.C.R. a adus satisfacție unanimă în toate satele țării noastre. Sistematizarea, în interiorul unei urbanistici care are în vedere, de fiecare dată, tradiția arhitectonică populară, dar, în același timp, îi adaugă gradul de civilizație și confort contemporan, ilustrează pe deplin spiritul creator al partidului. În perspectiva viitoare de afirmare a existenței sale, satul românesc, așezat întotdeauna cu fața spre marile spectacole scrise doar de natură, este chemat să adauge, vechilor tradiții, tradiții viitoare. Satul, care prin cîntăreții lui pierduți pe drumurile de rouă ale cîmpiei a rostit: „Trandafir crescut în iarbă / mult mi-e drag omul de treabă." /, satul, care a scris prima istorie a poporului român în cartea nevăzută a legendelor și care a născut sub bardă, din stejar și imaginație populară primul curs de arhitectură, se va împodobi cu noi și formidabile frumuseți. Aplecat deasupra seminței, cu intuiția lui de veacuri, țăranul a scos deasupra, materială, înmulțirea. Cu umerii lui puternici, țăranul va ridica satul românesc la dimensiunile viitorului.

CONSTANTIN GEORGESCU

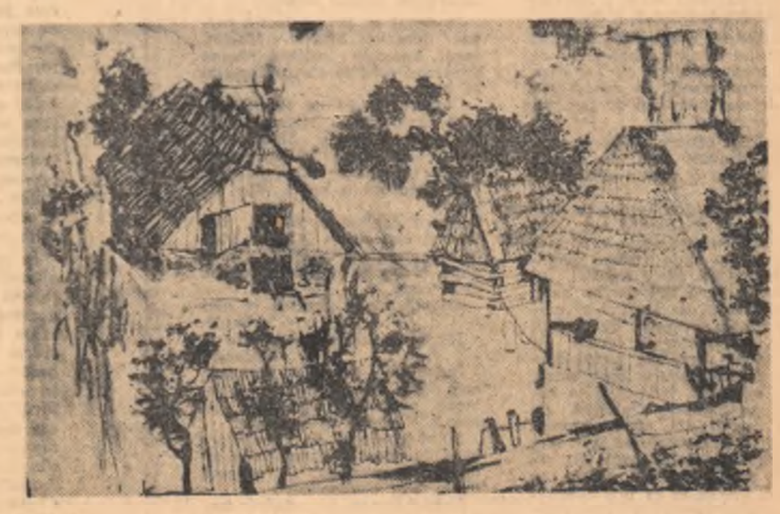

Desen de SIMONA LUMINIȚA POPP

JEAN-HONORE FRAGONARD — „Tînără fată citind"

MARTIN HEIDEGGER

DRUMUL DE ȚARĂ

Pornește din poarta grădinii de lîngă casă spre Ehnried. Teii bătrîni îl urmăresc pe deasupra zidului, fie că lucește înflorit în preajma Paștilor printre livezile și semănăturile ce se deșteaptă la viață fie că piere spre Crăciun sub troiane pe după dealul următor. De la crucea cîmpului coteșe spre pădure. Trecînd pe la marginea ei salută un stejar înalt sub care se află o bancă cioplită din bardă.

Erau așezate pe ea uneori cărți, una sau alta din maximele vreunui mare gînditor pe care o minte tînără neajutorată se străduia să le descifreze. Cînd enigmele se suprapuneau și nu se mai pricepea mai nimic — drumul de țară dădea o mînă de ajutor. Căci el duce pasul pe cărarea șerpuitoare, în liniște prin nesfîrșitul țării sărăcăcioase.

Din cînd în cînd, iar și iar, gîndul parcurge aceleași scrieri sau la încercări proprii, pasul merge pe cărăruia trasă de drumul de țară prin hotar. Acesta rămîne atît de credincios de pasul cugetătorului ca și de al țăranului care merge în zori la cosit.

Cu anii tot mai mult stejarul de pe marginea drumului se duce în amintirea jocului timpuriu și la întîia deosebire între lucruri. Dacă pe acele vremi un stejar cădea sub loviturile securii de îndată tata se strecura drept prin cring și luminiș spre trunchiul cuvenit lui pentru atelier.

Aici trebuia cu băgare de seamă în răzgazurile slujbei sale la ceasul turnului și la clopote care amîndouă, păstrează legăturile lor cu timpul și vremelnicia. Din scoarța stejarului copiii își încropeau bărci echipate cu vîsle și cîrmă care pluteau pe pîriul Metten sau în fîntîna școlii. Călătoriile în jurul lumii și jocurile își atingeau repede ținta și din nou își găseau odihna la mal. Fantasticul unor asemenea călătorii rămînea ascuns într-o strălucire pe atunci de-abia percepută care stăruia pe toate lucrurile. Imperiul lor era supravegheat de ochiul și mîinile mamei. Parcă grija ei nevorbită veghea toate esențele. Acele călătorii ale jocului nu știau încă nimic despre călătorii în care toate țărmurile rămîn îndreptate. În schimb duritatea și mirosul lemnului de stejar începură să vorbească mai deslușit despre încetineala și intransigența cu care creștea copacul. Stejarul însuși spunea că singură doar o asemenea creștere are în temelii durata și poate să aducă roadă; că a crește înseamnă a te deschide imensității cerului și în același timp să te înrădăcinezi în întunecimea pămîntului că toate cele temeinice nu-s cu putință decît dacă omul este în aceeași măsură ambele; pregătit față de poruncile cerului celui mai înalt și păstrat în grija pămîntului roditor.

Și cîte nu spune încă stejarul drumului de țară, care sigur de sine trece pe lîngă el. Tot ceea ce-și are esență în apropierea lui drumul adună și dă fiecărui călător ce-i al lui.

Aceleași ogoare și livezi însoțesc drumul țării de fiecare anotimp cu o mereu altă înfățișare.

Cînd Alpii deasupra pădurilor se cufundă în amurg sau dacă se înalță în dimineața verii ciocîrlia acolo unde drumul de țară se avîntă peste un val al dealului, dacă din partea unde se află satul de baștină al mamei năvălește vîntul de răsărit, dacă un tăietor de lemne își tîrăște pe marginea nopții sarcina de vreascuri spre vatră, dacă o căruță încărcată cu recoltă pe făgașele drumului de țară spre casă, dacă pruncii culeg întîiele sînziene prin iarba plaiului, dacă ceața își tîrăște sacii de besmă peste ogoare, mereu și de pretutindeni în jurul drumului de țară străjuie aceeași îmbărbătare:

Ceea ce e simplu păstrează enigma celor ce rămîn și celor mărețe. Subit îi pătrunde pe oameni și totuși are nevoie de o lungă creștere. În neobservata tenacitate i se ascunde vrednicia. Amploarea tuturor lucrurilor crescute la marginea drumului de țară dăruiește lume.

În necuvîntatul limbii lor, după cum spune Eckerhardt, bătrînul meșter în de-ale scrisului și vieții, Dumnezeu este Dumnezeu.

Dar îmbărbătarea drumului de țară nu vorbește decît atîta vreme cît există oameni care născuți în aerul său îl pot auzi. Ei sînt supuși ascultători ai providenței nu însă sclavii unor uneltiri obscure.

Zadarnic cearcă omul să ducă globul pămîntesc într-o ordine prin a face planuri, dacă nu-s orînduite în poruncile drumului de țară.

Paște primejdia ca cei de azi să rămînă surzi limbii lui. Nu le cade în urechi decît gălăgia aparatelor pe care aproape că o iau drept vocea lui Dumnezeu. Astfel omul devine împrăștiat și lipsit de drum.

Celor împrăștiați simplitatea le pare monotonă. Monotonia plictisește. Cei scîrbiți nu mai găsesc decît monotonie. Simplitatea a dispărut. Forța sa domoală a secat. E drept că repede se micșorează numărul acelora care își mai însușesc simplitatea drept meseria lor personală. Dar ei, puținii, vor fi pretutindeni cei ce rămîn. Vor ajunge să aibă din blinda putere a drumului de țară, viață mai lungă decît forțele uriașe ale energiei atomice pe care și le-a inventat calculul uman făcîndu-și cătușe propriilor acțiuni.

Îmbărbătarea drumului de țară trezește o stare care iubește libertatea și sare peste melancolie în momentul cel mai potrivit spre o ultimă seninătate. Se opune zeului excesiv de a lucra, care, luat în sine, nu dă naștere decît la ceva neimportant.

Aerul mereu schimbat de anotimpuri al drumului de țară prietește seninătății inițiate a cărei înfățișare pare deseori melancolică. Această inițiere senină este „Kuinzig-ul" (totul). Nimeni, dacă n-o are, nu și-o poate cîștiga. Cei ce-o au, au primit-o de la drumul da țară. Pe cărăruia lui se încrucișează vijelia iernii și ziua recoltei, iuțile și tulburătoarele primăveri cu stingerea răbdătoare a toamnei; se string laolaltă jocul copilăriei și înțelepciunea bătrîneții într-o deplină armonie, al cărei ecou este purtat de drumul de țară încolo și încoace. Seninătatea inițiată este o poartă spre veșnicie. Ușa sa se mișcă în niște țîțîni care au fost drămuite la un fierar iscusit din enigmele omului.

De la Ehnried drumul se întoarce spre poarta grădinii casei noastre.

Peste ultimul deal pîrtia lui îngustă duce pe un povîrniș pînă la zidul orașului. Ostenit lucește în licărul stelelor.

În dosul cetății se înalță turnul bisericii Sfîntul Martin. Încet, aproape ezitînd răsună unsprezece bătăi ale orologiului în noapte.

Clopotul vechi de funiile căruia deseori s-au bătătorit pînă la bășici mîini de băieți, tremură sub loviturile ciocanului de la ceasornic, a cărui față întunecoasă nu o poate uita nimeni.

Liniștea devine cu ultima bătaie și mai mare. Ajunge pînă la cei ce-au fost sacrificați prin două războaie mondiale înainte de vreme.

Simplitatea a devenit și mai simplă.
Mereu constantul uimește și dezleagă.
Îndemnul drumului de țară este acum foarte limpede. Vorbește sufletul? Vorbește lumea? Vorbește Dumnezeu?
Totul vorbește de renunțare în albia duratei. Renunțarea nu ia. Renunțarea dă. Dă puterea de nesecat a simplității.
Îmbărbătarea îți aduce împăcarea într-o origine trează de demult.

În românește de **ULVINE** și **ION ALEXANDRU**

lirică vietnameză

TE LAN VIEN

Cîntec de dragoste în zori

Cînd plec, se înserează dintr-odată
Iar păsările tac ca la un semn.
Cînd vii, e dimineață iar, curată —
Așa e viața-n mersul ei solemn.

Iar cînd rămîi — pămîntu-i fericit.
Triumfă, tot, într-o deplină-amiază.
Se-ntunecă apoi și, ca-ntr-un mit,
Numai iubirea ta mă luminează.

Cînd păsările pleacă dintre noi,
Cînd peste tot domnește numai ceața —
Steag cucerit într-un măreț război —
Iubirea ta mi-aduce dimineața.

De-ar fi să vie-un ger fără sfîrșit
Și soare de n-ar fi să mai răsară,
Sub cerul cu tristeți acoperit
Iubirea ta cu astre mă-mpresoară.
Tu vii — și-atunci e dimineață iară.

În românește de DIM. RACHICI

GIANG NAM

Pămînt natal

Pe cînd eram copil și mă duceam la școală.
Eu țara mi-o iubeam nespus de mult.
În cărțile mele citeam printre rînduri:
„Cine spune că e nepăsător
Să părăsești în veci liber bivolii?"

Și visam la ciripitul păsărilor ascunse prin frunziș.

Cîteodată mama mă găsea
prinzînd fluturi la marginea bălții
în loc să merg la școală.

Ah, cum mai urlam înainte de a mînca bătaie!

O fetiță de la casa vecină.
Privea toate acestea ascunsă și rîdea.

Într-o zi a venit Revoluția,
Apoi Rezistența.

Mi-am luat rămas bun de la mama
Și am plecat.

Toată țara se acoperise de umbre dușmane.

Și iată că micuța mea vecină
A devenit și ea partizană.

Într-o zi am zărit-o întîmplător pe șosea.
Cu surîsul ei strengăresc și cu aceiași ochi negri.

Privirea ei parcă-mi vorbea și mi-a oprit privirea mea o clipă.

Nu i-am putut vorbi, — pentru că eram în coloană.
Dar în timp ce mă îndepărtam
Multă vreme mi-am întors capul.
Era o vreme ploioasă dar în sufletul meu răsărise soarele.

A venit și pacea și iată-mă-s întors
la școala mea și la cîmpiile de trestie de zahăr.
— Mi-am regăsit apoi și mica mea vecină care se ascundea în dosul porții rușinată.

A început să rîdă-ncetișor
Cînd am întrebat-o dacă inima ei e liberă.

„Această întrebare, știi, nu trebuia s-o pui..."

Tremurînd de îndrăznire i-am mîngîiat degetele
Pe care eu le-a lăsat în palma mea fierbinte...

Dar iată că astăzi îmi sosește știrea.
— Nu pot s-o cred și totuși e adevărată.
Au omorît-o. Seara mea, iubita mea...

Ei îi-au aruncat trupul nu se știe unde.
De ce?
Pentru că în timpul războiului ai fost ostaș.
Acesta a fost singurul motiv.

Durerea mă chinuie
Și sînt la fel de mort ca tine.

Copil, îmi iubeam țara
Pentru păsările sale,
Pentru fluturii săi
De dragul lor fugeam pe vremuri de la școală.

Îmi iubesc țara și astăzi
Pentru fiecare pumn din pămîntul ei
Pentru că fiecare pumn de țărînă
E amestecat cu sîngele dragostei mele.

Cîntecul vîrtelniței

Culcat pe-un dîmb, ținîndu-și răsuflarea,
El răscolește întunericul cu ochii mari deschiși.
— Iată pietrele de moară, iată stogul de fîn,
Iată ripa, iată cocotierii.
Și iată și punțea — pod de maimuță —
Care se clatină la fiecare pas.

Aceasta este satul său...
Aude risetele zglobii ale copiilor
Care se joacă pe ulițe
Aude și cum se pisează orezul
Și mai aude clar și blîndul murmur al vîrtelniței.

Și-și mușcă buzele...

O, acest cîntec al vîrtelniței!...
De ce i se pare atît de mîngîietor
Ca o tînguitoare chemare
A unei ființe scumpe și absente?
Acesta este
Satul lui care încă mai veghează.
Iar cea care lucrează la vîrtelniță, la o lumină slabă de gaz,
Este nevasta lui.

Femeia lui dragă, cu ochii încercănați de grije și veghere,
Iar cel care se joacă de-a războiul,
e fiul lui.
El și-ar petrece aicea toată noaptea
Dacă s-ar putea...

Dar i s-a spus:
„Mîna ta va trebui să fie hotărîtă,
Căci nu există îndurare pentru un sat vietcong!"

Dar către cine oare să-și îndrepți carabina?
Unde este inamicul?
El, înfiorat coboară țeava armei.

În spate, ca un prizonier al nopții
El simte pumnul de oțel ce l-a condus la crimă
În față se aude murmurul vîrtelnitei
Care îi pare atît de drăgăstos, atît de dulce...

Noaptea devine străvezie. Se aud cocoșii.
Pe acoperișurile de paie se profilează siluetele cocotierilor.
Și din nou vîrtelnița începe să se învîrtească.

„La asalt!"
Ordinul a fost dat. Nu se mai poate da înapoi.
Pușca sa e încărcată. Asupra cui să tragă?
El își privește camarazii:
Pușți coborîte, mîini tremurătoare...

Se aude un copil țipînd de spaimă,
Și deodată o siluetă cunoscută
Ca o săgeată traversează drumul...
„Foc!"
„Nu, nu trageți fraților!"
„Foc!"
El își adună forțele și strigă:
„Dușmanul este în spatele nostru!"
Apoi cerul se prăbușește peste el.
Sufletul său se duce odată cu cîntecul vîrtelniței
în muzica dulce și tandră
Asemănătoare cu vocea femeii
Care legăna un copil, în cătunul acesta, tare de mult, tare de mult.

În sat nu doarme nimeni noaptea.
Cînd se ridică tandru și dulce
Cîntecul vîrtelniței.

Nici o cruzime nu va putea să ne supună
Deoarece lîngă cămin, în orice noapte,
Se ridică din vechea vîrtelniță un cîntec etern,

În românește de **ION LARIAN POSTOLACHE** și **VIORICA VIZANTE**

Sub zodia universalității

Ceea ce impresionează străinătatea, în ritmicitatea cu care se desfășoară îndeosebi în anii din urmă procesul de universalizare a literaturii române, este înainte de toate originalitatea, înalta ei ținută artistică și vitalitatea cu care exprimă viața și năzuințele poporului, — mărturie a unui neam viguros, muncitor, talentat, receptiv la nou și dornic să contribuie activ la cultura universală. Așa se explică faptul că în anii socialismului scriitorii noștri mai buni au fost traduși pe meridiane și continente altădată de nepătruns, în limbi și idiomuri nebănuite, primind din toate colțurile lumii semne de simpatie de la cititorii lor.

Pentru a măsura gradul de răspîndire și în același timp prestigiul unei culturi în afara granițelor în care s-a născut, în multe cazuri, cel mai potrivit mijloc ni se pare, prin urmare, acela de a urmări tipărirea, circulația și receptarea cărților, deoarece ele sînt mărturiile care dăinuie, solii cărora li se deschid mai toate porțile.

În cazul literaturii române acest lucru se realizează ca rod al colaborării între numeroși factori. Întîi, cel valoric de care am pomenit, apoi tirgurile internaționale ale cărții românești în marile centre culturale ale lumii, activitatea celor aproximativ 80 de lectorate pentru predarea limbii și literaturii române în centre universitare și extrauniversitare ca și, în general, prestigiul politic, economic și cultural al României socialiste pe arena internațională.

În șirul etapelor istorice de afirmare peste hotare a literaturii române, ultimele două decenii întrec în multe privințe întregi epoci anterioare. Avem în vedere date mai recente — reflectate de altfel și în coloanele revistei „Luceafărul", — în special din preajma marilor aniversări sau comemorări publice și editoriale din ultimii ani, începînd cu Eminescu, Creangă, Alecsandri, Coșbuc, Caragiale, Rebreanu, Maiorescu, Iorga, Enescu, Brâncuși, Sadoveanu, Arghezi etc. Reconsiderarea și integrarea acestora deplină în patrimoniul cultural, restabilirea continuității și o dată cu aceasta dobîndirea conștiinței dimensiunii noastre naționale, au ridicat România culturală în ochii opiniei publice de la noi și de peste hotare la înălțimi nebănuite anterior.

Cîteva date ne stau drept mărturie a ceea ce au însemnat în realitate recentele sărbători ale literelor românești, care concretizează sensul prestigiului de care se bucură azi în lumea contemporană literatura română, din care istoria noastră literară poate face un act de legitimă mîndrie.

Astfel, la comemorarea celor 75 de ani trecuți de la stingerea din viață a lui Eminescu, constatăm că s-au scris în alte limbi peste 60 de volume de critică și cîteva disertații realizate de peste 100 de autori, de asemenea, peste 40 de volume de tălmăciri, în ediții separate, și tot atîtea antologii care îl includ, răspîndite în tiraje răsunătoare, realizate de 150 de traducători în 35 de limbi (în toate limbile, vechi și noi, de largă circulație, în toate limbile europene și în toate țările balcanice), dintre care numai 17 ediții din scrierile poetului au apărut într-o perioadă anterioară de 55 de ani, iar 24 au apărut în următorii 20 de ani. În anii din urmă tălmăcirile eminesciene și ecourile lor înregistrează o creștere vertiginoasă, continuînd să fie asimilate și deci să se integreze tot mai mult în patrimoniul literaturii universale.

Date semnificative ne oferă și creația lui Creangă, care s-a bucurat de o primire unanimă peste hotare, datorită notei originale cu care povestitorul a exprimat factura psihică robustă și optimistă a țăranului moldovean, sufletul românesc, ridicîndu-se la nivelul marii arte. El a fost tradus și comentat pînă mai anii trecuți de către 90 de traducători și comentat de 70 de critici străini. Dacă în 62 de ani antebelici Creangă a figurat cu numai 5 volume de traduceri și a fost inclus în 12 culegeri antologice, răspîndite în 7 limbi, în ultimii 20 de ani cunoaștem peste 100 de volume și peste 30 de antologii, care îi cuprind scrierile multiplicate într-un mare număr de variante, publicate de aproximativ 450 de ori în 33 de limbi. În ultimii 10—15 ani s-au tradus de 4 ori mai mult decît în cei 70 de ani scurși de la apariția primei traduceri germane din 1882.

Alecsandri și Coșbuc — spre deosebire de Eminescu și Creangă — au dobîndit recunoașterea valorii lor peste hotare încă în timpul vieții. În ultimii 20 de ani gradul popularității lor în alte țări reflectă mai exact raportul dintre valorile noastre naționale care aspiră la recunoaștere universală, locul lor fiind fixat doar în cadrele europene. Dar și aici raportul cifrelor reflectă ritmul popularității lor în timp. De pildă din Alecsandri au apărut între 1890 și 1955 abia 16 versiuni și tot atîtea culegeri antologice, în 10 limbi, pentru ca în următorii 12 ani să i se publice peste 20 de volume diferite și să fie inclus în 15 antologii, realizate în 12 limbi. Scrierile lui Coșbuc circulă azi în 13 limbi, în 16 volume și 33 antologii, comentat în studii monografice și popularizat de peste 50 de ziare și reviste, majoritatea datelor referindu-se însă la ultimele 2 decenii.

Este, de asemenea, știut că piesele lui Caragiale sînt interpretate pe 50 de scene ale lumii din peste 30 de țări. Romanele lui Rebreanu circulă în peste 20 de țări. Sadoveanu este editat în 44 de limbi din 50 de țări. Dintre contemporani, cel mai mult tradus este Zaharia Stancu. Desculț și Jocul cu moartea, Groapa, Setea și Străinul, Enigma Otiliei, Surîsul Hiroșimei, Moromeții, ca și numeroase versuri inspirate ale poeților noștri mai vîrstnici și mai tineri circulă în ediții separate sau în culegeri antologice pe toate meridianele globului. Avem știrea că în numai ultimii 15—16 ani aproximativ 1 500 de scrieri aparținînd unui număr de 115 autori au fost traduse în peste 50 de țări.

Aceste nume și cifre reprezintă în realitate trepte pe care valorile literaturii noastre suie spre olimpul literaturii universale, ducînd cu ele concentrările de viață, gîndire și expresie românească.

Imaginea de mai sus se cere neapărat complinită cu încă un nume și cu cifrele de altfel cele mai reprezentative, oferite de creația marelui nostru poet Tudor Arghezi.

Întrunind toate calitățile universalității într-o sinteză artistică națională, opera lui Arghezi a integrat în tezaurul mondial cea mai autentică înfățișare poetică românească a secolului nostru. Recunoașterea valorii universale a creației argheziene întrunește, mai cu seamă în anii din urmă, una din cele mai înalte opinii din cîte s-au format în țările Europei în timpul ultimilor 50 de ani, fiind alimentată mereu de activitatea de traducere și promovare critică din partea celor mai marcante personalități literare ale epocii. Încă în viață fiind, opera lui Arghezi a fost tălmăcită și comentată în nu mai puțin de 25 de limbi, totalizînd aproximativ 40 de ediții separate și 30 de antologii, 25 de studii și contribuția a peste 60 de ziare și reviste. O recentă noutate editorială ni-l recomandă cu versiunea italiană a „Cîntării omului", realizată de eminenta exegetă a creației eminesciene, Rosa Del Conte

O altă noutate editorială îl prezintă celor 22 de țări latine pe Tudor Vianu, ale cărui studii de stilistică au fost apreciate drept „una din cele mai actuale și complete lucrări în materie, la fel de demnă de a stîrni interesul experților ca și cel al novicilor porniți pe drumul spinos al cunoașterii"

Am reținut acest „eveniment editorial al sezonului" din Argentina, care vine ca o încununare a succeselor pe care le-au cunoscut în străinătate comunicările strălucitului nostru comparatist, ca o confirmare și afirmare pe arena internațională a tinerei noastre școli comparatiste

Abordînd acest domeniu, al raporturilor internaționale ale literaturii române — acest flux permanent de valori științifice și literare — remarca faptul că în ultimele două decenii nu numai oferim, mai mult ca oricînd — imaginea unui nou peisaj social și moral, modalități inedite de exprimare — dar, în același timp primim, asimilăm din literatura universală, învățăm, mai mult ca oricînd. De fapt, țara noastră a fost întotdeauna deschisă circulației valorilor și a contribuit la cunoașterea creației culturale și a altor popoare pe meleagurile noastre, dar ultimele două decenii au cunoscut o adevărată pasiune pentru stimularea circulației bunurilor culturale la noi.

Comparativistica românească sintetizînd experiența principalelor școli comparatiste (franceză, americană, sovietică) le sporește patrimoniul teoretic, aplicativ și experimental cu contribuții originale, care s-au făcut deja evident Numai dintr-o etapă foarte recentă, a anului acesta, s-au remarcat în acest sens cîteva acțiuni: participarea activă a specialiștilor noștri la congrese internaționale (cel de la Belgrad de literatură comparată a beneficiat de intervenții substanțiale și de angajamente la alcătuirea viitoarei istorii a literaturii europene); organizarea primului simpozion de literatură comparată; încurajarea și promovarea cercetărilor de literatură comparată (privind relațiile literare, paralelismele tipologice și fenomenul de originalitate dezvăluit prin metoda comparativă); organizarea — iminentă — a Asociației de literatură comparată cu sediul și organul ei științific românesc; preconizarea unui centru de studii eminesciene etc

Această nouă disciplină comparatistă, interferată ca o interacțiune literară între ceea ce primim și oferim, se alătură metodelor moderne de cercetare a fenomenului literar, dimpreună cu altă disciplină relativ nouă în știința mondială, structuralismul, care a început, de asemenea, să cucerească poziții dintre cele mai promițătoare și în știința noastră literară, generală și comparată. Articolele din Luceafărul, Secolul 20 — Contemporanul, Steaua etc. ca și sintezele originale sau traduse, editate la noi, sînt semne de bun augur

Au sporit, așadar, „focarele" prin care literatura noastră se întreține cu alte literaturi

Ceea ce am putut comunica în expozeul nostru sumar nu sînt doar simple cifre, date, opinii, ci semnele între care se mișcă coordonatele unui proces complex de răspîndire și interferență a tezaurului literaturii noastre, a unui fenomen de amplă pătrundere și încetățenire, cu prelungiri în comunitatea de cultură europeană și de pe alte continente, cu o profundă rezonanță în conștiința umanității

D. COPILU

ANTECRONICĂ

Extrag din urna editorială a lui '67 un debut în versuri necomentat de critica literară. Să vedem dacă merită. Constat un lucru curios : poetul fuge de propria structură. Nu împrumută o alta, dar nici nu se opune la divulgarea primei. E greu de știut motivul. Dar aproape că n-are nici o importanță. Important pentru critică este sesizarea talentului, a virtualităților. Din acest punct de vedere nimeni nu se poate lăuda cu nimic. Cartea a trecut neobservată. Care este cauza ? N-o întrevăd la poet ci la Critic. Metodologii anacronice, lipsa de finețe (și exersare) a gustului, inexistența cronicarilor de permanentă (nu intermitentă) veghe editorială, toate conCură, de cele mai multe ori, la scăparea din vedere a debutanților. O scăpare, uneori, voită. Și totuși, la poetul nostru există semne vădite de personalitate. Chiar și în acest debut netraversat. Ele nu trebuiesc căutate în mari teme ori în idei nemaipomenite, ci tocmai în acea fugă de propria structură, de individualitatea ei frustă. Mi s-ar putea zice că nu e o fugă. Că, de fapt, poetul nu se cunoaște încă pe sine. S-ar putea. (Deși — cum se va vedea — el se cunoaște foarte bine. Nu toți însă au curajul expunerii spectaculoase, — dintr-odată). Dar ce a făcut acel redactor responsabil de carte la lectura manuscrisului ? A văzut discrepanțele de modalitate, sau nu le-a văzut ? De le-a observat, de ce n-a îndrumat poetul spre augmentarea lor ? Nu cumva înșiși redactorii de editură prelungesc excesiv debuturile poeților ? Sintem în situația de a constata că, în ultima vreme, nici un poet nu s-a impus ca entitate frapantă de la prima carte. Aproape toți poeții tineri ai deceniului 6 și 7 debutează real abia cu al doilea sau al treilea volum, unii nici cu ultimul. E o situație demnă de a fi spectralizată sociologic, etc. Revin : De nu le-a observat, de ce semnează redactor responsabil la caseta cărții ? Cu ce este el responsabilul debutului ? Mă opresc.

Tînărul poet de care am a mă ocupa în rîndurile de față e un elegiac, sincopat de luciditate și tehnică. El știe exact ceea ce vrea să spună — rara avis ! — însă, la debut, se explică sau face dintr-un ton al explicitului — poezie. Sub acest aspect poezia sa este evanescentă. Sub cel molecular (al personanțelor), versurile lui au centrii de atracție și iradiație nu lipsiți de interes. Înaintea acestora e însă de notat tehnica poetică implicită. De la ea, din fragmentele ei abia divulgate se poate imagina structura sa organică. Numai a lui.

Poetul are un mod intim de vizionare a obiectelor. Le privește și percepe secționat, eliptic, parcă prin jaluzele, fără ca acest joc de fante și suprafețe optice să fie neapărat al lui, sau al lui Alain Robbe-Grillet. El e al opticii. capitol din Fizică. Ritmul segmentat și melodic se cuplează bine cu incidența vizuală. Aici mai puțin : „Și între ei și mine erau ulmii / crescuți în gardurile printre care-i / zăream secționați de-alungul". Aici mai mult, mai obturat : „Nu smulg păsările din platanul / pînă-n oase ars de cintec (și mai către roua spartă / în păienjeniș, sub coajă)" ; sau această Incremenire a solitudinii urbane : „Moare-aleea c-un garaj / de una. / Nu mai mușcă mușchiul de mortar / ledera, de-un veac, / de-o săptămînă. / Prin monoclu, geamul dinspre stradă, / spre eczema basoreliefurilor vechi, / săbii pe copite, / coame / și urechi / apărînd un ev și-o baricadă / de rostogolirea pietrelor de timp. Cine mai boicește ? Cine dormitează / pe pervazul galben sub care mă schimb / dintr-un turn de-amiază / într-unul de crepuscul ? Urcă la mansardă un stejar pe brinci, / 'ntoarce-o rădăcină / frunza de opuscul. / Stau fixați în toamna cu cojiri / pereții. / dusă ora felinarelor cu gaz, / ceasul cu consolă și-a înghițit o limbă / înlemnit în roți / și mort în azi. Numele, o umbrelă cu volane, / numără pașii-inghesuiți / în spațiul dintre jaluzele și spătarul / celui de-al cincisprezecelea Louis, / plesnit. / Cine mai boicește, / cine dormitează / pe pervazul galben sub care mă schimb / dintr-un turn de-amiază / într-unul de crepuscul ? / Rădăcina-întoarce frunza de opuscul / cu gravuri. În cadră — nins grenadierul / (pintenul nu mai învie nici o oază). / Lîngă cutia Gladys cu semințe / ciocul cu pană verde / hibernează." Carevasăzică tînărul autor înclină spre atotcuprinderea unor peisaje introvertite și extravertite prin sistemul acumulărilor aparent discontinue, voalate de nostalgia trecerii dintr-un meridian într-altul. Ochiul său alunecă pe obiecte combinîndu-le și contemplîndu-le static, pe dimensiunea neantului incrementit, a unei solitudini verticale, dinamice. Atmosfera se transmite, în același timp cu procedura lirică. Într-un cuvînt, ea este cuprinsă în obiectele peisajate iar nu în peisajul devenit obiect. Cînd totuși este — se face pe diagonalele unor afecte tot de atmosferă. E o deviație de la norma tradițională. Mai găsim în versurile cărții nostalgia alunecărilor în virste și în afara lor, a reconstituirii altora, notele muzicale ale despărțirilor și promisiunilor erotice („Stau cărțile cu fruntea-n arbori. ' Într-un devreme devenit tîrziu, / trec ultima oară prin uși. / Cuvintele își pun mănuși"), spaima drumurilor interioare și exterioare, a îndepărtărilor, momente biografice sublimate (Planetele) sentimentul morții, al solitudinii, etc.

Iată acum o elegie ale cărei sentimente complexe și a cărei modalitate îl refuză pe Arghezi, instaurîndu-se pe ea însăși : „Ne jucăm de-a v-ați ascunsa. ' Cît de mult am mai crescut ! / După ușă, după deget, / ochiul nostru nevăzut. // Plouă ploaia, / ploaia plouă, / ni se încîlcește barba, / de trei nopți și-o zi mai lungă / pipăim ca baba-oarba. // Dintr-o pleoapă de vedere / ce purtăm pe umeri, e / o valoare fiecare / depinzînd de numere. ' Poate tocmai de aceea / struțul născoci nisipul, / ghinda coaptă — / degetarul, melcul-casa, casa-chipul. // Ne ferim de-a latu / în lături, vîntul culcă frunza-n-în dungi. / Pipăim ca baba-oarba / de o zi / și trei nopți lungi" (Dintr-o pleoapă). Sau această remarcabilă emblemă a unui destin colectiv : „Căzut în adînc / e întrucîtva trist / cînd nu se moare de vulturi, / de clar. Între zero și ics, / între zero și igrec, / căutată, iarba fiarelor iarăși / și iar. // Ce vine dinspre înainte, apare / straniu de tot / și ireal. ' / zero și ics și igrec, / în explozii, / cu-o rădăcină plîngătoare / în ancestral" (Verticală). Sau demitizarea — s-o numim — a lui Abel. Căci ucisul de aici pare a fi tîmpul însuși : „Nepronunțată undeva decizia / cu cap de mort. ' Cu fluturi cap-de-mort, / mai-micul, condamnat de erezia / semnului distinctiv / cusut pe cort. / Secret ținut de-o teamă reciprocă ; / în friul limbii, / seifuri de oțel / cu cifrul care nu abrogă / portul de lance, / dreptul de apel. / Cîli ne duc la timp zapisul / cu grațieri. / Incluși pe tabel / retrag adeziunea la inscrisul / cu jerbe / a deplînsului Abel" (Seifuri) Sau laicizarea totală a unor imagini biblice în genul picturilor pe sticlă : „Mulțimea fulgerată în zăpadă. ' Miracolul se petrecuse în nutreț. / Căderau pe-acoperișe / păsări-oameni. // Pe gheață / skiul zvonului, ușor. Din depărtări de aur, / smirnă, / și tămîie. Gaspar și Baltazar și Melchior. O virstă umblă numai pe cămile. O alta în toiag și altele pe jos. ' Gaspar în barbă și-n bărbie, în unghii Baltazar / și Melchior în os. ' Trei zile negre, trei nopți albe, / (cei zece mii nu băniau că mor) pe nebăute, nedormite, Gaspar / și Baltazar și Melchior. Și toate, / toate aminteau de oameni : capete, trunchiuri și frînturi. / Boii sufiau, / cai împlineau nesațul, magii călcau în bărbi / și-n bătături." (Magii veneau). Sau această poemă a imprevizibilului clinic, în care tehnica poetului se resoarbe euritmic în fața semnărilor : „Picla în discuția jetului de / plasmă-a reflectorului-chirurg. Către închis cutează să se vaite / străzile cetoptului foburg. De chinorozuri infiltrat masiv și nemaligh oblonul cu tenebre, hazard plonjind prin noi. / intempestiv, tîja de barieră cu vertebre" (Hazard plonjind). Și, în fine, din cel mai recent ciclu al poetului, (Manej ascuns) : Roșu șuierător pe-albastru, fătul / mai dinainte condamnat. ' există, în el, un singe cruel de roșu / și o primejdie de-albastru impuținat. // În oaste gîfîit, focuri de frică, / aer strivit sub eseadroanele de fier, / inima dovedită inamică. / Măștile înghețată vizavi, cărunte. / O. mai demult conflictul designat ! / Severă, lama în roșu, cînd înfruntă / primejdia de-albastru aristocrat." Sau : „Efect al decupării, centrifug, / suprimă scalpul care nu se-nclină / sprinceanii micro-a / marelui chirurg. // Bine pe seama torsiunii în gume, / verdictele, schimbate s-ar cădea, ' un dimpotrivă-al inimii, răpune / pulsul atît de plin din stînga mea".

Ați recunoscut, în aceste versuri, pe autorul celor citate la început ? Sînt sigur, cei mai mulți vor răspunde Nu ! Nu este cel din versurile debutului ! Și totuși el este. Cu deosebirea că, ceea ce era acolo incipient, timorat, reținut, neangajat, aici este lăsat să explodeze în libertate. Structura se ramifică și se concentrează vertiginos, motivele existențiale, chiar dacă sînt asemănătoare cu cele enunțate în debut, anvelopareа lor, de astă dată, le ridică pe o altă înălțime. Sintagmele, chiar dacă circulă transmițînd, firește, obsesii, devin aici subiect de obsesie, primesc adică generalitate și personalitate metaforică. Desigur, poate fi invocat fenomenul barbian atotstăpînitor. Numai că acesta nu este exterior poetului. Dimpotrivă, s-ar putea demonstra — necum observa — că autorul se deosebește de stilistica lui Ion Barbu printr-un puternic filon emotiv (ascunzînd, undeva o traumă psihică) ce impregnează țesuturile adînci ale poemelor, că din această pricină eventuala tehnică ce trimite la maestru este ingenunchiată fondului ontologic (și nu abstractizant !) al poetului. El nu este un hermetic, principiul optic al ideilor și metaforelor sale este transparent. El are o tehnică a contragerii versului anunțată încă din cartea debutului. Lecturile vor convinge și vor iniția. La Ion Barbu inițierea lipsește.

Poetul se numește NICOLAE NEAGU, medic. Am citat din volumele DE-A SOARELE (apărut), ECHILIBRU PÎNĂ ÎN PLOAIA DIN OCTOMBRIE și MANEJ ASCUNS (pregătite pentru tipar). Ne vom ocupa — cu timpul — și de alți autori.

M. N. RUSU

Cîntarea României socialiste

Trăim zile solare, cu toate că rotirea sempiternă a anotimpurilor ne situează în plină iarnă, cu nori binecuvîntați de zăpadă. Împlinirea Anului XX al Republicii Socialiste România nu e numai o luminoasă aniversare, nu e numai prilejul unui bilanț încărcat de roade. Ea ne umple inimile cu un sentiment atît de puternic al prezenței vii a patriei noastre, al existenței ei plenare fără de care însăși viața noastră ar fi de neconceput, încît ni se pare aproape nou, în strălucirea și intensitatea lui. E sentimentul căruia i-a dat glas poetul Grigore Hagiu : „E mai frumoasă țara în marea sărbătoare / și ora ei adie în inimi mai înaltă, / sporesc în limpezimea luminii laolaltă / recoltele din suflet și cele de pe zare". E un sentiment ce nu are nimic oficial, nimic din fastul obișnuit al jubileurilor, fiindcă el izvorăște din însuși adîncul intim al sufletului nostru, din senzația creșterii noastre însăși, odată cu țara, așa cum îi dă expresie Nichita Stănescu : „Iată, a venit ora mare, / ora în cinci colțuri, ora luceafăr, . răsărind maturitatea noastră, la fel cum / a înconjurat propriile ei secunde". E un sentiment al tuturor celor care trăiesc astăzi, pe acest pămînt atît de zbuciumat odinioară, o pace dreaptă și îmbelșugată, așa cum a visat-o și așa cum s-a străduit să o înfăptuiască — prin optsprezece secole de frămîntări și jertfe — poporul nostru. Și dacă acest sentiment vibrează în inimile tuturora, e privilegiul milenar al poeților să-l facă să răsune — cu o clipă mai devreme și cu un ton mai înalt — pe coardele lirei lor : „Poetul toate lucrurile le aude, / nu numai vocile-omenești. / Aude oamenii ce sînt, ' dar și cei care au fost, care vor fi. / Trece istoria prin el sonoră, se împlinește în acorduri grave. / Tot trupul său este-o ureche / gingaș deschisă către infinit" (Grigore Hagiu)

Trei cărți de versuri apărute în ultimul timp — Cîntece de țară *de Emil Giurgiuca*, Roșu vertical *de Nichita Stănescu* și De dragoste de țară *de Grigore Hagiu* — *atestă fenomenul plin de intelesuri al izbucnirii unei noi „Cîntări a României", de astă dată fără de marile umbre, fără de adîncile melancolii, care acopereau atît de patetic luminile dragostei de țară în poemul lui Bălcescu și Alecu Russo : „Priveliști, lucruri, sunete și nume (...) aprindeți-vă iar bogată undă, sorbiți putere din acest pămînt / și timpului dați spațiu să existe, / prin voi să se cunoască și pătrundă / cîntarea României socialiste" (Gr. Hagiu) Cîntecul izbucnește atît de firesc, de plin și de robust, fiindcă România se identifică astăzi cu însăși existența noastră pe planul cel mai înalt al visurilor noastre : „Graiul de la tine îl am, / Gîndul meu, ca un ram ' Din fagul tău, întins către o stea. / Steaua răsare în fîntîna ta, / Și tot ce cred că e în mine bun / Cu bunurile tale-l împart și-l adun" (Emil Giurgiuca). În această identificare desăvîrșită cu patria, omul uită sentimentul vremelniciei și al limitării sale ca individ ; conștiința lui luminoasă îi spune că el e nu numai parte dintr-un tot, ci însăși expresia cea mai înaltă și de nedespărțit a acestuia, așa cum sunetul clopotului e glasul materiei lui sonore : „Eu sînt privirea ta, fîntîna care-o va păstra, / Pe care alții vor lua-o și-o vei da. / Eu sînt privirea, țipătul de rază / Că-n stele sînt și toate au să vază. // Sînt fir de iarbă, tu, cîmpie naltă, / Intrăm în zi și-amiază laolaltă. / Eu sînt secunda scurt aprinsă-n gene, / Tu, muntele foșnind de cer în vreme" (E. Giurgiuca). Deasupra șesurilor patriei, de pe piscurile ei, privirea se poate îndrepta astăzi tot atît de calmă, tot atît de largă, spre viitor, și ca spre trecut : „Țară, steag de piatră și de pămînt / învelind trupurile. Și amintirea / fără de moarte a fiilor tăi. / Țară tinără, țară bătrînă, / Țară materie, țară idee. / Noi sîntem iarba primăverilor tale" (Nichita Stănescu) ; „Și oasele strămoșilor sînt orga de / dealuri și de văi, / de munți și rîuri, / pe fruntea și pe gura lui / redevenite numai sunet" (Gr. Hagiu). Ne-am regăsit sentimentele de respect și de mîndrie față de trecutul nostru — trecutul unui popor care și-a afirmat, prin atitea vijelii crîncene ale istoriei, cu ascuțișul săbiei oștirilor lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, cu sunetele de orgă ale Mioriței și Luceafărului, cu albastrul Voronețului, cu visul de piatră al mănăstirii Meșterului Manole — dreptul la existență demnă. pe acest pămînt sfințit cu sîngele și cu munca noastră. Căci o țară care nu are sentimentul de plenitudine al trecutului ei nu-l poate avea nici pe cel de împlinire și mai înaltă a viitorului ei : „Acum, vom chema țara pe nume, / Nu numai din nobila plăcere / de a-i rosti numele, ci / și pentru că din toți martorii vieții noastre / ea singură depune într-una / mărturie că există". (Nichita Stănescu). Certitudinea aceasta e atît de luminoasă, atît de plină de poezie firească, încît poeții nu se mai tem chiar de o formă silogistică : pentru că... — atunci cînd simt necesitatea să o exprime. Împlintarea în trecut, cu privirile vast deschise spre viitor, dă senzația necesară și tonică de trăinicie : „Mîndria de a fi dintotdeauna / înfipt la baza țărmului natal / și solidar și înfrățit și una / cu sentimentul ei național" (Gr. Hagiu).*

Aceasta îi dă lui Nichita Stănescu și curajul de a relua — cu mijloacele noi și îndrăznețe de expresie care constituie un atribut al talentului său — forma poetică bimilenară a Pean-ului intonat de vechii elini după biruințe ca aceea de la Salamina : „Sînt prietenul și răzbunătorul / eroilor morți ; / Pe fostele cîmpuri de luptă / trec ținînd în mîini o liră / eoliană". În suita acestor eroice existențe care au făurit însăși existența în lumină a patriei noastre de astăzi, un loc de onoare li se cuvine generațiilor de luptători și prevestitori ai zorilor socialismului din trecutul nostru apropiat : „Ei, dăruiții, ei / lacrimile lungi din ochiul trist de atunci / al țării. / Ei, unghiile care zgîriau / încordate pe ziduri. / Ei, semințele care au murit / ca să devină rădăcină, tulpină și spic" (Nichita Stănescu). În lumina acestei recunoașteri, patria de astăzi se contopește în imaginea ei solară cu Partidul, ca în aceste versuri închinate Patriei : *„Cu tine sînt acuma lan fierbinte, / Și iezer alb de munte sînt, și rîu, / Cîmpiile de soare spun cuvinte / De dragoste, de iniște, de grîu (...) Sub acest arc solar de mai nainte / Tăiat în gura versului lucid, / Cîmpiile-adunate spun cuvinte / De grîu, de dragoste pentru Partid" (E. Giurgiuca).*

— Iată că lirica noastră de astăzi, se îndreaptă cu luciditate și sinceritate caldă în același timp, prin promotorii ei de frunte, spre sunetul de bronz al poeziei cetățenești care durează și convinge.

OVIDIU PAPADIMA

SUGESTII

Intrată într-o nouă zodie a sintezelor, istoriografia noastră literară a acumulat în ultimii ani un bagaj considerabil de monografii, studii și contribuții referitoare la perioade curente și personalități de seamă ale trecutului nostru literar. Dar dacă preocupările pentru fenomenele de mare importanță se răsfrîng în lucrări de ansamblu, numeroase și merituoase fără îndoială, constatăm cu oarecare mirare că preocuparea pentru publicarea izvoarelor, a materialelor documentare, a rămas cu mult în urmă. Se creează aspectul paradoxal al abundenței de monografii apărute în condițiile unei absențe aproape totale a mijloacelor de informare ; marile biblioteci nu publică cataloage ale manuscriselor, edițiile nu publică documente literare, iar revistele literare mai fac așa ceva doar la aniversări. Lipsesc bibliografiile de toate tipurile, cataloagele, dicționarele de autori, de personaje, de informații literare etc. Departe de noi iluzia că un studiu de istorie literară nu s-ar putea dispensa de compulsarea tuturor resturilor documentare, dar pentru a disprețui — sau refuza — ceva, acel ceva trebuie mai întîi să existe și să fie cunoscut. Abia apariția cîte unei lucrări de acest fel este de natură să ne facă a putea aprecia acest gol important în literatura de specialitate. În aceste condiții se cuvine subliniată încă o dată activitatea merituoasă din acest domeniu a Editurii Academiei, care pe lîngă impozanta **Bibliografie a periodicelor românești**, a mai editat documente inedite despre Budai-Deleanu (adunate de Lucia Protopopescu), a tipărit vol. IV al **Catalogului manuscriselor românești** de la Biblioteca Academiei și, recent, primul volum de **Documente și manuscrise literare** îngrijit de Paul Cornea și Elena Piru.

E de prisos să stăruim asupra meritelor acestei culegeri de documente, amplă și revelatoare sub multe aspecte, cuprinzînd un foarte prețios aparat de **note**, vast și bine informat, și un **indice** care facilitează consultarea sa. Valoarea acestui volum o va atesta, mai bine decît am putea s-o facem acum, felul în care va fi el utilizat de cercetători. Mai potrivit ni se pare deci, să facem unele observații de principiu care vor folosi poate la ceva pentru următoarele volume. Ni s-a părut astfel mai greu de înțeles criteriul care a stat la baza întocmirii sumarului acestui prim volum (din care am încercat să ghicim și profilul următoarelor) ; criteriul, enunțat de autori, al publicării documentelor din arhiva Institutului de istorie și teorie literară, nu se prea verifică de vreme ce o bună parte din manuscrisele publicate se află la Biblioteca Academiei și Biblioteca Centrală de Stat (care apare citată, nu știm de ce, ca Biblioteca de literatură străină). Criteriul cronologic nu este nici el cel hotărîtor, de vreme ce alături de Heliade și de Asachi apar Grandea și Nicoleanu, (acesta cu un material destul de nesemnificativ), dar nu este inclus Alecsandri de pildă, de la care mai există încă documente inedite, sau Kogălniceanu. Ni se pare însă că discuția ar comporta un punct de vedere mai larg ; publicarea documentelor de importanță certă pentru istoria literară credem că ar trebui privită ca o sarcină generală, de ansamblu, încredințată eventual unui colectiv mai numeros, sub egida Institutului de istorie literară, cu o planificare independentă însă, volumele putînd fi publicate în funcție de predarea lor și nu de ordinea cronologică, să zicem. Cercetătorul (sau cercetătorii) care vor răspunde de publicarea unui volum vor avea doi-trei-cinci scriitori de urmărit în mai multe arhive, într-un timp mai îndelungat ; între aceștia, pentru evitarea paralelismelor, s-ar putea ușor face un schimb de informații, rămînînd ca transcrierea, redactarea notelor etc. să se facă în întregime de autorii volumului respectiv. Se vor putea astfel evita, avînd de urmărit un mai mic număr de probleme, scăpări de informație și chiar de corectură, cum pare să fie afirmația că I. Voinescu II a fost înmormîntat la 13 decembrie 1855 (p. 360), cînd el a murit, după cum reiese dintr-o scrisoare a lui Ștefan Golescu, abia la 31 dec. și a fost înmormîntat la 14 ian. anul următor, sau că lui D. Gusti i se datorește recuperarea manuscriselor lui Budai Deleanu, cînd meritul său e doar că a aprobat cererea lui Asachi care lupta de douăzeci de ani pentru a ajunge la achiziționarea acestor valori. Aceste observații nu știrbesc cu nimic meritul muncii considerabile depuse pentru realizarea acestui volum și mai ales valoarea deosebită a notelor care întovărășesc ineditele.

În această ordine de idei trecînd puțin în domeniul utopiei, credem că toate bibliotecile din țară, deținătoare de fonduri manuscrise, ar trebui să publice neîntîrziat cataloage sumare ale acestora, pentru a nu mai vorbi de faptul că marile biblioteci, care dispun (sau ar putea dispune) de personal calificat, ar putea să și editeze parte din aceste manuscrise, îndeosebi corespondența. După, sau concomitent cu realizarea acestei acțiuni de evidențiere a fondurilor existente, se va putea trece la întocmirea unui plan de editare a acestui material, prin colaborarea tuturor instituțiilor interesate, sub egida Academiei de pildă. Se vor scuti prin aceasta eforturi și se va da o eficiență sporită volumelor apărute. Ediția, foarte utilă, a corespondenței către G. Ibrăileanu de pildă, îngrijită de colectivul Bibliotecii Centrale Universitare din Iași după manuscrisele existente la Iași (scoasă de E.P.L. totuși), putea fi și mai utilă prin includerea a încă vreo cîteva scrisori de exact aceeași natură, de la aceiași corespondenți, aflate din întîmplare în alte depozite (în speță, Biblioteca centrală de stat), și pe care, în paranteză fie spus, încerc zadarnic să le public undeva de mai bine de un an și jumătate, pentru că sînt realmente interesante, cu date „noi" despre Ibrăileanu.

Poate că aceste probleme, doar enunțate aici, ar putea găsi o rezolvare cu timpul ; poate că însăși introducerea filologiei ca disciplină universitară va avea, în parte, rolul de a atrage atenția asupra editării textelor. Pînă atunci, să ne mulțumim cu rarele satisfacții pe care le oferă cîte o apariție prețioasă cum e cea a primului volum din amintitele **Documente și manuscrise literare.**

MIRCEA ANGHELESCU

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ (ADDENDA)

HERVAY GIZELLA

La debut Hervay Gizella (n. 1934), se prezentase după lungi ani de ucenicie și exerciții fructuoase de atelier, ca un tînăr poet care își transcrie experiența de viață în tiparele versului liber. În poeziile primului său volum *(Floare în univers)* se remarcau totuși cîteva inflexiuni ale baladei populare, o încercare încă firavă de a crea o punte între două experiențe poetice atît de îndepărtate în timp. Volumul al doilea *(De dimineața pînă la moarte)* avea să fie o revelație. Hervay Gizella reușește să ajungă la o osmoză aparte : cotidian și mitic, citadin și folcloric, minuitor al versului liber și făuritor al unor ritmuri și asonanțe ce urmează cu micі corective legile unei poetici clasice. De remarcat : departe de a fi afemeinină, această poezie este, în lipsa unui termen mai adecvat, general valabilă. Aceleași calități caracterizează scrierile poetei pentru cititorii cei mai mici.

HUSZÁR SÁNDOR

Cu precădere nuvelist Huzsár Sándor (n. 1929) a debutat cu schițe din geografia mediului muncitoresc. În primele două volume *(Cineva intră în vorbă, Márisko)* prevalează anecdoticul, umorul blînd,o tipologie care relevă trăirile intense ale autorului, dar cu preferințe sentimentale. În ultimul său volum *(Clownul Koko)*, cuprinzînd nuvele, ingenios construite, atenția sa e reținută de conflicte de ordin etic. Este, de asemenea, autorul piesei *Căsătoriile se leagă pe pămînt.*

SZASZ JANOS

TRAIAN IANCU

Născut în 1923. A studiat medicina, iar în 1951 a absolvit cursurile Școlii de literatură și critică literară „Mihai Eminescu". Din acel an, lucrează în cadrul Uniunii Scriitorilor. La ora actuală, este directorul Fondului Literar al Uniunii. Scrie o poezie de factură cetățenească, axată pe motive folclorice. Amintim poemul *Carpații* (1966), inspirat din trecutul istoric. Dar scriitorul s-a remarcat îndeosebi ca autor de librete la operetele de mare succes *Plutașul de pe Bistrița,* (1956), și *Tîrgul de fete.* Contribuția scriitorului la revitalizarea genului, la progresul operetei românești este relevantă și demnă de toată atenția. În 1965 îl evocă pe Alecsandri în libretul *Steluța.* Sînt de semnalat și scenariile de film *Plutașii* (1958) *Tenorul Traian Grozăvescu* (1961), precum și libretul operei *Năframa roșie* pe tema luptei ilegaliștilor (1961).

MIHAI BOTEZ

DISTINGUO

(Urmare din pag. 1)

După atît de felurite și numeroase contacte românești cu Baudelaire, un deziderat devine totuși legitim. E vorba de traducerea **in extenso** a operei sale critice. Căci, dacă Titu Maiorescu se apleacă cel dintîi dintre noi asupra unor idei estetice, care aveau să formeze cuprinsul volumului postum **L'Art Romantique**, gîndirea critică întreagă a marelui poet, care era fără să se știe și cel mai fecund critic francez al secolului XIX, a rămas ca și necunoscută spiritului nostru public. E fără îndoială foarte util că se traduce cîte o carte unitară sau miscellanee din marii critici europeni ; dar mai niciunul, dacă se observă bine, nu mai acționează azi asupra criticii contemporane. Și de se întîmplă ca vreunul, european sau nu, să aibe totuși un ecou cert, acela provine într-o măsură apreciabilă din reflexiunile lui Baudelaire asupra artei. Acesta e cazul lui Jean-Paul Sartre, a cărui carte **L'Imaginaire** comunică substanțial cu ideea „imaginației creatoare" formulată de Baudelaire în studiul despre Delacroix și, între altele, acesta e cazul deasemeni al lui R. Barthes și al criticii structuraliste moderne care continuă în mare vacarm, fie libertatea impresionistă a comentariilor baudelairiene, fie stăruința acestei libertăți de a descoperi în orice operă de artă „l'idée-mère". Embriologia creațiilor artistice, care este una dintre preocupările structuralismului contemporan și nu cea mai neînsemnată, derivă direct, deși neidentificată încă, din aplicarea cunoscutului concept goethean la studiul operelor de artă. Baudelaire — criticul — este mai actual decît se crede chiar în propria sa țară, e mai actual în orice caz decît un Taine sau un Brunetière, putîndu-se afirma că însăși poezia lui se află azi ca putere stimulatoare în urma robustei sale critici, fecundă încă.

NOTE ȘI CONTRANOTE

(Urmare din pag. 1.)

„rațiunea nu le recunoaște"... N-aș fi putut vota, de pildă, cu dreapta pe inimă, unele dintre premiile mari decernate anul acesta, în iunie, unor filme artistice foarte lăudate de o anumită presă și semnate de celebrități. Lumea artelor nu este și nu poate fi una și indivizibilă, nici chiar cînd judecă la fel ; dar dacă nici nu judecă la fel !...

Altul este atributul de universalitate **cu care se mîndresc acelea dintre producțiunile cinematografiei naționale, la care voi să mă refer. Este vorba de puterea de expresie artistică dobîndită de unii dintre realizatorii noștri, de a transmite spectatorului și opiniei publice din alte țări, ceva din dinamismul edificiului nostru social-politic, din continuitatea valorică a artelor poporului român, ceva din originalitatea creatoare a națiunii noastre socialiste.**

Pentru cineaști, care evoluează într-un limbaj prin structura lui internațional, valoarea efectivă a operei de artă constă tocmai în calitatea aportului lor original. Mai mult decît oriunde, aici, imitația jenează și obstrucționează izvorul viu al contribuției autentice și durabile.

Aș dori să pot transmite și spectatorilor noștri, profunda satisfacție cu care am ascultat discuțiile cordiale și admirative, stîrnite de cele mai bune filme românești, în soborul înalt al unor conferințe și festivaluri internaționale, unde numele contra-candidaților noștri erau de la început redutabile : la Cannes cu Pădurea spînzuraților și Scurtă istorie, sau Răscoala, la Mar del Plata, cu Duminică la ora 6, la Montreal, cu Diminețile unui băiat cuminte și alte ori, cu alte filme și cu alți realizatori.

După douăzeci de ani, în care artele spectacolului românesc (filmul, teatrul dramatic și muzical, baletul, arta interpretativă) s-au ridicat la un nivel unanim remarcat, am ajuns la concluzia că, profitînd de experiența noastră și a celorlalți artiști, din toate țările, valoarea reală a succesului rămîne, pururi, sub semnul realizării acelui indemn sănătos și îndelung verificat de istoria neamului nostru și a tuturor neamurilor : „să fii credincios ție însuți !" In hoc signo, **sub acest semn, cea mai tînără dintre artele poporului român își va afla și păstra, cu certitudine, locul său în lume.**

film

Sinteză '67 (I)

Eliberarea țării și instaurarea regimului popular, politica culturală a Partidului Comunist Român în tînăra Republică Instaurată acum douăzeci de ani, duc — într-un timp relativ scurt — la schimbarea fundamentală a structurii cinematografiei noastre. Aceasta din urmă e cuprinsă în opera de reconstrucție și în vastul program de industrializare a patriei. Iau ființă, rînd pe rînd, studioul „București" pentru lung-metraje, studioul „Alexandru Sahia" pentru actualități și documentare, și, ultimul în ordine de timp, studioul „Animafilm" pentru filmele de animație și diapozitive. După eforturile falimentare ale unei jumătăți de secol de inițiativă privată, regimul socialist creează cinematografului o puternică și modernă bază industrială. În același timp — consecință a luptei antifasciste și a democratizării vieții publice —, peliculele realizate într-un ritm crescînd mărturisesc o angajare mai profundă a cineaștilor în dezbaterea problemelor contemporane, legate de interesele sociale, intelectuale și morale ale poporului. Astfel, primul film din această perioadă de început, *Răsună valea* (1949) al lui Paul Călinescu, după scenariul dramaturgului Mircea Ștefănescu, e dedicat muncii tinerilor brigadieri voluntari de pe un șantier național. În ciuda unor limite de ordinul analizei caracterelor, filmul e stenic, mărturisește elanul sincer ce rezultă din investigația unui mediu uman proaspăt, cu un conținut de o sporită socialitate.

De la *Răsună valea* pînă la recentul *Diminețile unui băiat cuminte* (1967), în regia lui Andrei Blaier, care evocă tot viața tineretului pe un șantier de anvergură, cinematografia noastră își măsoară evoluția certă de aproape două decenii, cu valori adesea demne de interes, dintre care unele au dobîndit recunoașteri și pe plan internațional. Care sunt liniile directoare ale acestei evoluții? Este continuată, amplificată și, s-ar putea spune, sistematizată tradiția filmului istoric: sub titlul general de „epopee cinematografică a poporului român" sunt evocate episoade și figuri de relief ale trecutului patriei, tinzîndu-se la reconstituirea unei vaste fresce, menită să urmărească fazele destinului european al națiunii, de la originile dacoromane pînă în pragul celui de al doilea război mondial. Se are în vedere un program complex, din care au fost realizate pînă acum momente ca *Tudor* (1962), *Haiducii* (1966), *Dacii* (1967), în timp ce tema rezistenței antifasciste, a luptelor clasei muncitoare și ale maselor populare, organizate și călăuzite de comuniști, s-a tradus în numeroase pelicule, cele mai semnificative fiind *Lupeni 29* (1962) și *Golgota* (1967), *Valurile Dunării* (1960), *Procesul alb, Cartierul veseliei* și *Duminică la ora 6* (1966). Desigur că o delimitare netă a speciilor — atît ca motive, cît și ca modalități de expresie — e greu de operat deoarece, de exemplu, în aceeași categorie a filmului istoric pot fi încadrate firesc și *Moara cu noroc* (1956), *Pădurea spînzuraților* (1965) sau *Răscoala* (1966), cum și *Setea* (1961) sau *Străinul* (1964): acestea sunt totodată și reductii cinematografice ale unor opere reprezentative ale literaturii române. De altfel, e limpede că zona „ecranizărilor" rămîne, deocamdată, cea mai fecundă și mai interesantă în producția românească, continuîndu-se astfel tradiția, oricît de timidă, inaugurată de pionierii anilor 1912—1930.

Actualitatea și problematica ei densă îi preocupă, desigur, îndeaproape pe realizatori, dar numărul mic de scenarii solide, viabile artistic, a făcut ca progresele pe acest tărîm să fie încă limitate. Merită, totuși, să fie semnalate încercările nu lipsite de pregnanță și de eficacitate stilistică din *Desfășurarea* (1954) al lui Paul Călinescu, după nuvela de Marin Preda, *Erupția* (1958) lui Liviu Ciulei, *Un surîs în plină vară* (1964) al lui Geo Saizescu, *Dragoste lungă de-o seară* (1963) al lui Horea Popescu, *Diminețile unui băiat cuminte* (1967) al lui Andrei Blaier. Un gen care îmbină istoria și actualitatea e cel de aventuri, dar în afară de modestul *Runda 6* (1965) de Vladimir Popescu Doreanu, nimic de menționat. În sfîrșit, trecînd de la animație la lung-metraj jucat, Ion Popescu-Gopo deschide drum filmului fantastic: după cîteva încercări inegale și neconcludente, Gopo realizează o personală versiune „neologistică" a basmului lui Creangă, în *De-aș fi... Harap Alb*.

Beneficiind de aportul unor „veterani" ca Jean Georgescu, Jean Mihail sau Paul Călinescu, al unor cineaști ca Victor Iliu, format în climatul efervescenței post-belice, — cinematografia noastră avea totuși nevoie de infuzia unor elemente tinere, dinamice, intim atașate de realitatea epocii. Această necesitate determină, în 1950, înființarea unei catedre de regie pe lîngă Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București, care, patru ani mai tîrziu, lansează prima promoție, astăzi în plină emulație: Mihai Iacob, Mircea Drăgan, Mihu Iulian, Mircea Mureșan ș.a. Ei au la activ realizări interesante, diferențiate: Mircea Drăgan, cu *Setea* și cu *Lupeni 29* își manifestă propensiunea pentru înscenările de anvergură, pentru mișcările de masă, tratate cu îndemînare și simț al dinamicei sociale; Mihai Iacob se dovedește în *Străinul* un temperament cu precădere liric, capabil să dea iconogramelor o nuanțată vibrație poetică; Mihu Iulian, cu *Procesul alb*, își mărturisește capacitatea de a cuprinde într-un fel de cine-frescă o bogată diversitate de tipuri și de situații; în fine, Mircea Mureșan, prin *Răscoala*, împletește o linie narativă complexă cu o promițătoare putere de investigație a sufletului popular.

FLORIAN POTRA

plastică

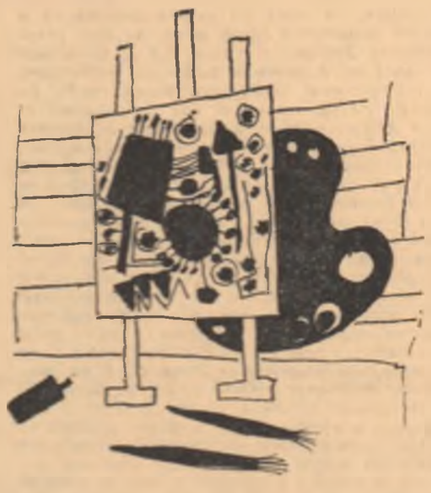

Schweitzer-Cumpăna

Marcînd eveniment al artei. Cunoscut publicului românesc cu și cîtă sîrguință grație numeroaselor sale expoziții personale cît și datorită participării la manifestările de grup, maestrul Schweitzer-Cumpăna dovedește prin ultima expoziție o unitate, o consecvență de viziune cu totul prețioase, indubitabil, printre reprezentanții importanți ai picturii românești progresiste a primei jumătăți a secolului XX.

Născut la Pitești — în regiunea Argeșului ce va apare în peisajele și compozițiile de grup cu țărani ca un leit-motiv al întregii sale opere, pictorul și-a făcut studiile academice la Berlin. Întors în țară, participă încă din 1912 ca membru la expozițiile „Tinerimii artistice", de al cărei caracter oficios se va desolidariza însă prin pictura sa ce elimină, în tratarea temei țăranului în special, dulcegăria pompierească, fără a atinge totuși puterea protestatară a imaginilor lui Tonitza, Iser sau Ressu. Fără să se mai alăture mai tîrziu vreunei grupări artistice, Rudolf Schweitzer-Cumpăna își deschide în 1920 prima expoziție personală, expoziție ce va fi urmată de un șir neîntrerupt de confruntări cu publicul.

Rapsod al Balcanului potopit de soare — căldură și lumină — tablourile maestrului sînt ușor recognoscibile datorită paletei sale „ionie, suculente, vibrante" cum o caracterizează Tonitza încă din 1920. Într-adevăr, această paletă te introduce într-un univers specific, cu o atmosferă toridă, sufocantă: brose largi, mereu contradictorii; suprapuneri de straturi colorate; senzația că roșul pigmentar intră în compoziția oricărei culori, așa cum lumina este necesară oricărui obiect pentru a putea fi văzut. Sentimentul însă, dominant, nu produce ce la feuri mutații cromatice; culoarea respectă în ansamblul ei modelul din natură. „Culoarea, lumina, căldura — spune însuși pictorul în profesiunea de credință publicată de „Contemporanul" — le-am luat din viață, de pretutindeni unde făptura mea a vibrat, a simțit, a trăit". Dar, niciodată în stare pură, totdeauna recuperabilă optic din juxtapuneri multiple, culorii îi sînt evidențiate în pictura lui Schweitzer-Cumpăna, uneori pînă la exclusivism, componentele de mare contrast. De aceea senzațiile sonore suscitate de această pictură, intense, sînt deseori contradictorii: firul melodic se reconstituie din ele abia la sfîrșitul actului contemplativ.

Tușa însăși are o importanță majoră în alcătuirea acestor ansambluri cu atît de puternice repercuții auditive; ea se instituie ca un metru, ca o cheie adoptată instinctiv (nu cu rigoarea algebrică a postimpresioniștilor, căci nu e niciodată mecanic egală sieși), variază cu subiectul, desigur cu dimensiunile tabloului, indică un ritm de contemplare. Prin ea, prin repetarea drumului ei, se încearcă deseori obținerea unității. În „Chefliu și lăutar" sau în „Sacagiu" — pînze tipice pentru stilul maestrului Schweitzer-Cumpăna — brosajul cerului, al atmosferei ce învăluie protagoniștii, le urmărește contururile. Granițele dintre obiectele pictate nu sînt trasate prin linii; și totuși contururile nu lipsesc. Granițe ale petelor de culoare, paradoxal, ele sînt aproape întotdeauna contururi închise. În limitele lor culorile explodează, vociferează; mai grave în scenele de gen cu țărani, ele exultă în peisaje, în tîrgurile pestrițe, în picturile animaliere, în naturi moarte.

Aceeași dominație a culorii poate fi surprinsă și în desenele în cărbune sau tuș. Valorile, trepte între alb și negru conțin puternice sugestii cromatice, de culori calde în primul rînd (de exemplu „Salonic" 1929).

În acuarele, se simte deseori nevoia pictorului de suprapuneri de culori, ca în pictura în ulei. De aceea, de multe ori, reușitele nu sînt rezultatele exploatării proprietăților specifice acestei tehnici. În ecuarelele cele mai recente, calitățile sugestive ale dialogului mai concis al culorii, mai clare, ca albul hîrtiei, sînt cele ce primează. Este o direcție nouă ce se întrezărește în drumul creator al maestrului Rudolf Schweitzer-Cumpăna, direcție ce nu apare, așa cum se întîmplă deseori, ca un împrumut anorganic, ci care se înscrie pe linia unor preocupări anterioare, pentru care frumoasa acuarelă „Budapesta" 1929, stă mărturie.

NICOLAE SPIRESCU-COLIBAȘI

muzică

PENTRU COPII

Poate fi identificat un specific imagistic, metaforic-muzical la copii? Există o autonomie a artei muzicale a copiilor? Teleologic, poate fi separată condiția artei minorilor, de cea a maturilor? Își găsește deplină nuanță universul estetic al copilăriei în arta adresată tineretului?

Toate aceste întrebări revin cu insistență nu numai în cîmpul cercetărilor de psihologie infantilă, de pedagogie, reinnoindu-se constant și în domeniul creației artistice cu același specific, punctînd semnificative eforturi de investigare calitativă a acestui microcosmos spiritual. Nu totdeauna investigările teoretice au produs însă reale satisfacții artistice. În linii generale, repertoriul pentru copii rămîne încă insuficient de bogat. Repertoriul clasic se dovedește și el restrîns, limitat. Alteori, dificultățile ce le impune genul n-au putut fi depășite de un aer didacticist, infructuos. Poate chiar un anume dezinteres de-a dreptul al creatorilor de talent față de acest gen al „minorilor", a creat teren penetrărilor unor slabe produse de artă în circulația valorilor educative.

Problemele ce le ridică această artă nu sînt desigur de loc ușoare. Simplitatea, finețea, accesibilitatea texturii unui cîntec pentru copii nu se găsesc ușor. Limitele valorice pot fi des depășite, fie în complexități neînvins, fie într-o atmosferă de artă „de agrement", la fel de neinspirată. Adevăratele reușite, reala emancipare muzicală a tineretului, nu se poate realiza decît printr-o artă a emoției nobile, sincere, inspirate. Diversificarea tematicii repertoriului este la fel o condiție fără de care interesul pentru muzică nu poate fi solicitat la copii. De la cîntecul patriotic, pînă la melodiile instrumentale există o largă gamă de posibilități în care autenticul artistic își găsește expresie nobilă.

Legat în special de mișcarea corurilor de copii, domeniul în care s-a realizat o frumoasă tradiție, s-ar putea conta pe atragerea și stimularea unor forțe creatoare care ar împrospăta repertoriul la nivelul unei exigențe estetice superioare. Muzica pentru copii deține polivalențe neexplorate. Genul simfonic nu-i rămîne străin. Corurile de copii ale Radioteleviziunii, Palatului Pionierilor, corurile școlilor de muzică, școlilor generale ar trebui mai des prezentate în viața muzicală a orașelor, pe scenele teatrelor pentru copii, tonifiind spiritul artistic, înclinațiile publicului spre artele frumoase.

Tot raportat la viața artistică a tineretului, se pot sugera noi formule artistice care să îmbogățească și în acest sector muzical efervescența dobîndită în cultura noastră majoră. Un teatru liric pentru copii ar fi într-adevăr de dorit. Un teatru liric, cu repertoriu adecvat, cu opere sau balete pentru copii, cu posibilități de expansiuni fecunde, îmbogățind reperele culturale spre care tineretul, în aviditatea cunoașterii, se îndreaptă. Pentru a-i găsi locul, trebuiesc înlăturate din artă lucrurile comune, anodinul, erudiția școlastică, lipsa autenticității, prezentările inadecvate. Cunoaștem deja cîteva opere pentru copii în repertoriul nostru. Unele dintre ele au fost chiar prezentate publicului. Altui public însă decît celui tînăr. Unui public de operă obișnuit la serile verdiene. Tinerii erau puțini. Efectul scontat nu putea fi decît în parte atins.

Opere pentru tineret la televiziune; un studiotele al iubitorilor muzicii; un festival muzical al micilor interpreți. În Italia, anual, televiziunea și radio-ul organizează un astfel de festival, cu selecții prefestive, unde copii de la 4—5 ani își „etalează" talentul muzical. Entuziasmul este mare. Competițiile copiilor sînt ambițioase. Se descoperă aci talente neașteptate.

Înfăptuirile de pînă acum în terenul educației muzicale sînt semnificative. Electrecordul s-a orientat în special spre educația teoretică. Sînt deja înregistrate și aproape epuizate două cicluri de înregistrări privind elementele limbajului sonor, teoria formelor, introducere în teoria instrumentelor muzicale. Rămîne în perspectivă de inițiat un ciclu de discuri cu muzică pentru copii. Basmele înregistrate se bucură de succese. „Discul pentru toți" s-a împotmolit în lucrări nereprezentative. Muzica copiilor așteaptă însă înregistrări de calitate, înregistrări de folclor specific, înregistrări de muzică dedicată lor.

IANCU DUMITRESCU

DINU SĂRARU

CRONICA TEATRALĂ

PRIME IMPRESII

Sîntem încă prea aproape de momentul cortinei finale pentru a ne putea permite concluziile presupuse de un Festival național al teatrelor dramatice.

Bogatul număr de spectacole prezentate, diversitatea modalităților interpretative, regizorale, scenografice, actoricești — multitudinea punctelor de vedere expuse în cadrul colocviilor care au urmat vizionărilor, în sfîrșit, realitatea însăși a turului de forță care a dat anvergură manifestării, cer o anume detașare, hotărîtoare pentru echilibrul judecăților de valoare.

Asupra tuturor va trebui să meditățm cu răspundere și luciditate, în timp, epuizarea vastului material de reflecție oferit, fiind o chestiune de durată. Cîteva impresii pot fi totuși desprinse, caracterul lor imediat conținînd, cred, elementul punctului de pornire.

Relevantă, mi s-a părut, astfel, în această manifestare, diversificarea modalității de gîndire teatrală, faptul că ea ne-a oferit prilejul să confruntăm concepții regizorale variate, cel puțin în tendințele inițiale, dacă nu în realizarea lor finală. E un cîștig de substanță, venind să sublinieze efervescența procesului de creație teatrală din țara noastră, mai mult, ridicarea lui pe o treaptă superioară, aceea a definirii personalităților.

Majoritatea, marea majoritate a spectacolelor s-au impus prin ambiția de a fi rezultatul unei încercări de contribuție originală.

Iată un subiect de dezbatere principial salutară, căruia va trebui să-i acordăm o atenție sporită și cu atît mai justificată cu cît conceptul de originalitate pare să nu-și afle, întotdeauna, în practica scenică, corespondentul cel mai fidel.

Din aceeași pasiune nobilă pentru contribuția originală a izvorît, în acest Festival și meritul său, poate cel mai de seamă, de a fi propus discuției generale a opiniei publice cîteva debuturi promițătoare și de a fi atras atenția, prin concretitudinea exemplelor furnizate, asupra revirimentului pe care dramaturgia românească îl cunoaște la această oră.

Înscriind în repertoriul său lucrări de prestigiu, verificate și consacrate de marele public, ale dramaturgiei naționale, Festivalul a readus acut în centrul atenției problema scrisului nostru teatral, subliniind stadiul său actual, punînd în lumina raporturilor sale cu izvorul viu al realității socialiste românești, în sfîrșit obligațiile sale de viitor.

În aceeași vreme, prin reprezentațiile unor studiouri experimentale — de la Timișoara, de la Botoșani, de la Brăila — dincolo de reușitele sau mai puțin reușitele imediate, Festivalul a solicitat concluzii favorabile cu privire la faptul că frontului nostru dramaturgic i se adaugă contribuția pozitivă, generatoare de bune speranțe, a unor condeie tinere, înzestrate, care merită întreaga noastră atenție, întregul nostru sprijin.

Discuțiile consacrate acestor debuturi, exigente, dar și generoase în perspectiva pe care au susținut-o, au avut darul să contribuie, implicit, la definirea și consolidarea climatului creator, stimulativ în care se desfășoară la noi actul de creație teatrală.

Unanimitatea, entuziasmul, pasiunea, prilejuite de dezbaterile în jurul acestor debuturi, conjugate cu severitatea abordării problemelor mișcării scenice propriu zise, demonstrată și de realitatea selecției care a condus la premiile acordate, au conferit Festivalului ținuta unei confruntări pe deplin creatoare.

Ecoul său va trebui, și sigur acest lucru se va petrece, să se reverbereze stimulator pentru activitatea de viitor a fiecărui colectiv teatral, sporindu-i exigențele, ambițiile, răspunderile.

SĂPTĂMÎNA

23 — 30 decembrie

Colaboratorii noștri vă recomandă:

CARTEA — Adrian Marino: **Opera lui Alexandru Macedonski.**

— Baudelaire: **Florile răului,** ediție bilingvă.

— Al. Simion, **Presimțirea zăpezilor,**

FILM — **Dragostea unei blonde,** o producție a studiourilor cehoslovace, regia Miloș Forman, cu **Hana Brejchova.**

TEATRU — **Martin Bormann,** de **Marin Preda** premieră la **Teatrul Național** „Ion Luca Caragiale", regia Sorana Coroamă, cu Ilinca Tomoroveanu, C. Diplan, Chiril Economu, Eva Pătrășcanu.

— **Întîlnire la Senlis,** de **Jean Anouilh, premieră** la Teatrul **„Barbu Delavrancea".**

CONCERT — Pianistul **Valentin Gheorghiu,** violoncelistul **Radu Aldulescu** și violonistul **Ștefan Gheorghiu** interpretează **Trio-uri** de Beethoven, miercuri 27, ora 20, Sala mică a Palatului.

EXPOZIȚII — **Expoziția de artă decorativă,** galeriile **Onești** ale Fondului plastic.

TELEVIZIUNE — Film artistic: **Genoveva de Brabant,** miercuri 27 decembrie, ora 20,50.

8 pagini 1 leu

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI (redactor-șef adjunct) **ION DODU BĂLAN** (redactor șef adjunct) **GICA IUTEȘ; AUREL MARTIN; MIHA NEGULESCU; DINU SĂRARU** (secretar general de redacție); **VIOLETA ZAMFIRESCU**

Prezentarea grafică ȘTEFANA HARBUR

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10. ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.98. Abonamente: 13 lei — 3 luni; 26 lei — 6 luni; 52 lei — un an. Tiparul Combinatul Poligrafic Casa Scînteii.

40.220